

1

00:00:10,000 --> 00:00:19,504

Rudie Cortissos. Oud Portugese familie. Geboren in Amsterdam, 20 januari 1939, uit

2

00:00:19,504 --> 00:00:25,125

een Portugese vader en een half-Duitse moeder. En dan maak ik meteen de aantekening

3

00:00:25,125 --> 00:00:27,050

dat Rudie eigenlijk mijn naam niet eens is, want Rudie is mijn onderduiknaam.

4

00:00:30,810 --> 00:00:38,682

Ik ben geboren als Salomon Cortissos. En in de oorlog was dat wat moeilijk om die naam te handhaven.

5

00:00:38,682 --> 00:00:43,924

Waarom, weet ik niet en wie, weet ik niet, hebben me Rudie genoemd. En ik heb in 1957 via de

6

00:00:43,924 --> 00:00:51,324

Kantonrechter de naam officieel Rudolf ervoor gekregen. Omdat niemand mij anders kende en mijn

7

00:00:51,324 --> 00:00:57,150

vader het vervelend vond en op die manier hebben we dat probleem opgelost.

8

00:00:57,630 --> 00:01:00,420

Waar woonden jullie? Weet je dat?

9

00:01:00,420 --> 00:01:04,901

We hebben in de, voor de oorlog hebben mijn ouders gewoond, en daar ben ik ook, ik

10

00:01:04,901 --> 00:01:09,220

ben daar niet geboren, ik ben geboren in het Portugees-Israëlitisch Ziekenhuis

11

00:01:09,800 --> 00:01:14,660

en mijn ouders woonden in de Diezestraat 38, in de Rivierenbuurt.

12

00:01:14,720 --> 00:01:16,990

Dus het is een middenklassegezin.

13

00:01:16,990 --> 00:01:19,890

Een ja, middenklassegezin.

14

00:01:19,890 --> 00:01:21,450

Wat deed je vader?

15

00:01:21,960 --> 00:01:32,249

Mijn vader was in eerste instantie voor de oorlog in dienst bij een bedrijf en dat heette Im-

16

00:01:32,249 --> 00:01:42,760

en Exporthandel Elwé. Die deden in zuidvruchten en hij is na de oorlog voor zichzelf begonnen.

17

00:01:42,760 --> 00:01:52,829

Hij was toen, hij is van 1912, dus hij was na de oorlog 33, begonnen met het importeren van

18

00:01:52,829 --> 00:02:03,229

Portugese sardines in blik. En zalm in blik. Heeft dat in Nederland op de markt gebracht, maar

19

00:02:03,229 --> 00:02:11,860

met name was één van zijn betere klanten het Amerikaanse leger in Duitsland.

20

00:02:12,590 --> 00:02:21,565

De zogenaamde PX Stores, de belastingvrije winkels. En heeft midden vijftiger jaren geprobeerd een andere

21

00:02:21,565 --> 00:02:30,369

lijn op te zetten. Hij heeft geprobeerd om een aardewerklijn op te zetten, kopjes, schoteltjes, menora,

22

00:02:30,369 --> 00:02:38,832

mezoezot en dat soort Joodse zaken. Om de een of andere manier is dat niet gelukt en heeft dat geen

23

00:02:38,832 --> 00:02:48,320

doorgang gevonden, maar wat wel doorgang heeft gevonden is dat-ie is begonnen met een klein postorderbedrijfje,

24

00:02:48,320 --> 00:02:54,390

dat bestond toen nog eigenlijk niet, voor Hollandse klederdrachtpoppen.

25

00:02:55,380 --> 00:03:01,600

En mensen in Amerika, en we spreken dus van vijf-, zes-, zevenenvijftig,

26

00:03:01,600 --> 00:03:08,166

konden via een postordercheque van de PTT, in die tijd, ik weet niet precies

27

00:03:08,166 --> 00:03:13,610

hoe het in elkaar zat, een stel Spakenburger poppen of een stel

28

00:03:14,330 --> 00:03:24,005

Volendammer of Markense poppen bestellen. Dat deed hij samen met een compagnon en dat ging in een enorm

29

00:03:24,005 --> 00:03:32,930

opgaande lijn. Dat was een trouvaille. Maar hij is in 1959 overleden en toen was het afgelopen.

30

00:03:33,710 --> 00:03:40,770

Of die partners door zijn gegaan weet ik niet. Ik heb nooit meer contact met ze gehad. Ik was ook

31

00:03:40,770 --> 00:03:47,977

veel te jong. Ik heb ook nooit belangstelling gehad, hoewel mijn vader dat wel graag wilde, om zijn

32

00:03:47,977 --> 00:03:55,037

zaak over te nemen, want dat was een hele goeie zaak die hij had, maar ik zat toen op Nyenrode en

33

00:03:55,037 --> 00:04:02,098

ik had geen zin om me te committeren om dat te doen. Ik wilde naar en ben ook op Alija gegaan. En

34

00:04:02,098 --> 00:04:09,377

die zaak is toen niet verkocht, want die zaak hing natuurlijk nauw samen met het hele imago dat mijn

35

00:04:09,377 --> 00:04:14,910

vader bij klanten en banken etcetera had opgebracht. Dus dat is wat-ie deed.

36

00:04:15,650 --> 00:04:18,410

Jij was hoe oud toen de oorlog uitbrak?

37

00:04:18,410 --> 00:04:24,810

Ik ben van januari '39, dus ik ben van ja, wat

38

00:04:24,810 --> 00:04:24,810

[...]

39

00:04:24,810 --> 00:04:26,680

zullen we zeggen, een jaar? Anderhalf jaar?

40

00:04:26,680 --> 00:04:26,680

Ja

41

00:04:26,680 --> 00:04:27,980

Zo'n beetje?

42

00:04:28,350 --> 00:04:30,120

En wie van jouw familie zijn omgekomen?

43

00:04:30,120 --> 00:04:33,130

Met betrekking tot Sobibor?

44

00:04:33,130 --> 00:04:33,130

Ja

45

00:04:33,130 --> 00:04:33,130

Mijn moeder.

46

00:04:33,130 --> 00:04:33,130

Je moeder.

47

00:04:33,130 --> 00:04:40,028

De rechtstreekse, hè? Ook de zuster van mijn moeder is omgekomen, de broer van mijn moeder is omgekomen

48

00:04:40,028 --> 00:04:46,330

in Sobibor en misschien nog wat anderen, dat heb ik niet paraat. Maar de rest van de familie is

49

00:04:46,330 --> 00:04:51,770

allemaal in Auschwitz omgekomen. En dan heb ik het over de familie van mijn vader.

50

00:04:52,830 --> 00:04:58,430

Zowel van mijn grootmoeder als van mijn grootvader, die beiden uit gezinnen van acht kwamen

51

00:04:59,210 --> 00:05:00,880

waarvan na de oorlog er geen een meer leefde.

52

00:05:00,880 --> 00:05:02,960

Maar je vader heeft het overleefd.

53

00:05:02,960 --> 00:05:03,690

Mijn vader heeft het overleefd, ja.

54

00:05:03,690 --> 00:05:12,650

Ja. Goed. Kunnen we met elkaar nog praten over vóór de oorlog?

55

00:05:12,650 --> 00:05:16,810

Over vóór de oorlog kunnen wij niet met elkaar praten, want

56

00:05:16,810 --> 00:05:24,646

het enige wat, tja, te klein. Het enige wat aardig is om te vermelden is dat mijn grootvader en

57

00:05:24,646 --> 00:05:32,070

zijn broer waren de de handelsfirma hadden die de Fyffes bananen, later Chiquita geworden,

58

00:05:32,640 --> 00:05:38,210

in Nederland geïntroduceerd hebben. Cortissos van de bananen was een begrip in Nederland.

59

00:05:38,210 --> 00:05:47,516

Hoewel, mijn grootvader z'n originele beroep was sigarenmaker. En na de Krach van 1930, 1929,

60

00:05:47,516 --> 00:05:57,509

toen de zaak failliet is gegaan, hebben zijn zoons, en met name mijn vader, voor hem een sigarenwinkel

61

00:05:57,509 --> 00:06:06,816

gekocht in de Damstraat nummer 38. En daar heeft hij dus tot de oorlog zijn brood mee verdiend.

62

00:06:06,816 --> 00:06:14,360

Geen vette boterham, maar ik heb altijd de indruk gehad dat dat redelijk was.

63

00:06:14,460 --> 00:06:18,378

Kun je het verhaal vertellen over je familie en het onderduiken

64

00:06:18,378 --> 00:06:21,240

en, je moeder is dus wel gepakt, je vader niet

65

00:06:21,240 --> 00:06:26,194

Nee, mijn vader en moeder zijn, ik ben echt één, laat ik eerst beginnen met mezelf.

66

00:06:26,194 --> 00:06:31,032

Ik ben eind 1941 gaan onderduiken. Ik ben in eerste instantie geweest naar de broer

67

00:06:31,032 --> 00:06:34,880

van mijn vader op de Oudezijds Voorburgwal, die gemengd gehuwd was

68

00:06:37,350 --> 00:06:41,570

en Portugees, wat toen nog in het, je doelt op

69

00:06:42,340 --> 00:06:49,182

Kalmeijer, dat speelde toen ook niet, dat speelde pas later. Daar ben ik geweest,

70

00:06:49,182 --> 00:06:55,941

ik weet niet meer precies hoe lang. Maar dat is niet zo lang geweest en toen ben

71

00:06:55,941 --> 00:07:01,770

ik gegaan naar de Utrechtsestraat 139 en dat was bij de familie Poort

72

00:07:01,770 --> 00:07:08,110

en die Poort was de Verwalter, de goede Verwalter van de zaak van mijn grootvader.

73

00:07:09,890 --> 00:07:16,940

Van daaruit ben ik gegaan naar de Tolstraat nummer acht en de Tolstraat 35.

74

00:07:18,400 --> 00:07:25,077

Daar ben ik geweest in ieder geval tot de Hongerwinter, dus tot oktober, november 1944 en dat was

75

00:07:25,077 --> 00:07:31,961

de zuster van het dienstmeisje van mijn ouders van voor de oorlog. En ik ben daar op school geweest,

76

00:07:31,961 --> 00:07:38,500

in de Tolstraat, die school bestaat nog steeds, de Prinses Beatrixschool, ik heb daar ook leren

77

00:07:38,500 --> 00:07:43,870

bidden. Niet zo lang natuurlijk want we praten over een periode van drie jaar.

78

00:07:43,870 --> 00:07:45,120

Ja, natuurlijk

79

00:07:45,120 --> 00:07:50,212

Maar ik heb dat dus gehad en ik ben daarna gegaan naar de Parnassusweg,

80

00:07:50,212 --> 00:07:55,090

hier in Amsterdam-Zuid, waar mijn vader ook was. Op hetzelfde adres.

81

00:07:55,090 --> 00:07:55,090

Welk nummer?

82

00:07:55,090 --> 00:07:57,390

Parnassusweg 14 één hoog.

83

00:07:57,390 --> 00:08:02,630

Ik heb op twaalf gewoond

84

00:08:02,630 --> 00:08:03,460

Dat is dan dezelfde portiek.

85

00:08:03,460 --> 00:08:04,050

Ja, [lacht]

86

00:08:04,050 --> 00:08:06,570

Zelfde portiek

87

00:08:06,570 --> 00:08:08,070

Grappig hè?

88

00:08:08,070 --> 00:08:08,920

Maar niet in die tijd.

89

00:08:08,920 --> 00:08:09,540

Nee, niet in die tijd. Tien jaar later.

90

00:08:09,540 --> 00:08:12,580

Dus jij hebt daar gewoond toen Milhado er al woonde?

91

00:08:12,580 --> 00:08:12,580

Ja.

92

00:08:12,580 --> 00:08:14,370

Juist, Leo. En eh, wat wou ik zeggen?

93

00:08:14,370 --> 00:08:15,750

Je ging naar de Parnassusweg, sorry.

94

00:08:15,750 --> 00:08:24,342

Oh ja, de Parnassusweg. Mijn vader had daar een schuilplaats tussen twee plafonds, dat waren dus de plafond

95

00:08:24,342 --> 00:08:32,453

van de benedenverdieping en de vloer van de verdieping daarop, dat was een ruimte van een vijftig tot

96

00:08:32,453 --> 00:08:40,563

75 centimeter hoog. En dat had hij helemaal ingericht, met een fles jenever en met een Hij heeft daar

97

00:08:40,563 --> 00:08:49,397

een schaakbord gemaakt, een heel groot wedstrijdschaakbord, hij had er een radio staan om de BBC te ontvangen.

98

00:08:49,397 --> 00:08:57,427

Enfin, hij kon het daar wel een poosje uithouden. Er was een bed gemaakt en je kon daar in komen als

99

00:08:57,427 --> 00:09:03,369

je de schoenen weghaalde uit de kast, het zeil weghaalde, het luik optilde

100

00:09:03,960 --> 00:09:07,423

en dan kon je erin. En dan deed je het luik weer dicht, het zeil erop en de schoenen

101

00:09:07,423 --> 00:09:10,310

erop. Het is een schuilplaats geweest die nooit iemand gevonden heeft.

102

00:09:11,120 --> 00:09:19,704

Hij liep natuurlijk ook wel rond en ik ben daar geweest van 1944 november tot mei 1945. Ik weet

103

00:09:19,704 --> 00:09:28,197

zeker dat ik in januari, februari '45, wist dat mijn vader daar ook was. In eerste instantie

104

00:09:28,197 --> 00:09:36,600

was dat niet zo, wist ik het niet. Hij kon mij wel zien maar ik kon hem niet zien. En nou ja,

105

00:09:36,600 --> 00:09:44,913

daar ben ik gebleven tot het einde van de oorlog. Dus alles bij elkaar ben ik drieëneenhalf

106

00:09:44,913 --> 00:09:53,678

jaar zonder mijn ouders ondergedoken geweest. Mijn vader heeft daar gezeten, op dat Parnassusweg,

107

00:09:53,678 --> 00:10:02,081

22 maanden. Waar hij daarvoor is geweest weet ik niet. Wat ik wel weet is, en daar heb ik ook

108

00:10:02,081 --> 00:10:10,394

schriftelijke bewijzen van, dat hij is gepakt. Hij is naar de gevangenis in de Euterpestraat

109

00:10:10,394 --> 00:10:18,617

gestuurd, Gerrit van der Veenstraat, want ik heb nog briefjes waarin hij schrijft aan z'n

110

00:10:18,617 --> 00:10:24,309

broer: "Ik heb Lysol nodig en een pakje sigaretten en lucifers"

111

00:10:24,690 --> 00:10:32,121

en hij schrijft aan iemand die later onze onderduik is geworden, dat hij ook nog iets nodig heeft,

112

00:10:32,121 --> 00:10:39,476

schoon ondergoed of wat dan ook. En waar hij daarvoor is geweest, weet ik niet. Het kan best zijn

113

00:10:39,476 --> 00:10:46,528

dat hij niet ondergedoken is geweest, dat hij in de Diezestraat is blijven wonen, want als je

114

00:10:46,528 --> 00:10:52,670

dus twee jaar terug telt, van 19 mei '45, kom je op mei '43, ik weet het niet

115

00:10:52,990 --> 00:10:59,866

waar hij geweest is. Van mijn moeder weet ik alleen maar dat zij een

116

00:10:59,866 --> 00:11:06,440

korte tijd is ondergedoken geweest in de Saffierstraat nummer 77.

117

00:11:08,760 --> 00:11:15,911

Op het adres van haar schoonouders. Dus mijn grootouders Cortissos, die zaten daar de hele oorlog.

118

00:11:15,911 --> 00:11:22,916

En daar gaan we volgende week naar de Yad Vashem-uitreiking van. Daar krijgt hij een postume Yad

119

00:11:22,916 --> 00:11:30,287

Vashem-uitreiking, de zuster van die mevrouw, postuum zullen we maar zeggen. Daar zat mijn grootvader

120

00:11:30,287 --> 00:11:37,584

ondergedoken, in de Saffierstraat. Ik ben daar vanuit de Tolstraat wel naartoe gegaan, in de winter.

121

00:11:37,584 --> 00:11:44,517

Ik kan me dat nog herinneren, mijn sleetje, groen sleetje, met een rode kool erop en een van de

122

00:11:44,517 --> 00:11:51,887

verhalen, het enige verhaal wat ik eigenlijk weet, is dat m'n grootvader aardappels zat te schillen

123

00:11:51,887 --> 00:11:58,747

en dat ik zei: "Mag ik de schilletjes hebben want ik heb zo'n honger". Nou, dat is het enige

124

00:11:58,747 --> 00:12:05,606

verhaal dat de ronde doet binnen de familie en wat ik nog weet. En verder weet ik het niet. Ik

125

00:12:05,606 --> 00:12:12,393

weet dat ze op zolder zaten, ik weet dat ze daar ondergedoken zaten. Ik ben daar verscheidene

126

00:12:12,393 --> 00:12:19,180

keren geweest. Dus mijn grootouders hebben het overleefd. Ik kan ze goed herinneren, ze zijn,

127

00:12:19,180 --> 00:12:26,039

in 1949 mijn grootmoeder, in 1954 mijn grootvader, overleden. Grootvader heeft een aanstelling

128

00:12:26,039 --> 00:12:32,972

gekregen als koster, sjamaas, bij de Portugese gemeente. Ze hebben in dat kleine huisje gewoond

129

00:12:32,972 --> 00:12:36,110

waar je nu binnengaat. Dat was de woonkamer

130

00:12:36,330 --> 00:12:36,840

waar je binnenkomt

131

00:12:37,370 --> 00:12:45,501

en boven waren twee slaapkamertjes, zo piepklein. Die zijn er nog steeds, dacht ik. En

132

00:12:45,501 --> 00:12:53,821

hij heeft daar gewerkt van 1946 tot 1949, toen m'n grootmoeder is overleden. Hij heeft

133

00:12:53,821 --> 00:13:02,614

snel daarna een attaque gekregen, is toen verpleegd, eerst in de JI op de Plantage Middenlaan

134

00:13:02,614 --> 00:13:10,745

geloof ik is dat, Joodse Invalide. Toen is hij voor revalidatie naar Den Dolder gegaan

135

00:13:10,745 --> 00:13:17,080

en daarna is hij de laatste jaren bij de familie Servos in Enschede

136

00:13:17,900 --> 00:13:25,060

geweest. Totdat hij in 1954 is overleden.

137

00:13:25,060 --> 00:13:31,650

Wil u nog een kopje koffie?

138

00:13:31,650 --> 00:13:38,346

Waar mijn moeder verder ondergedoken is geweest weet ik niet. Het enige wat ik wel weet

139

00:13:38,346 --> 00:13:45,120

is dat ze gepakt is. Ze had astma, was erg onrustig, en moest de straat op en is gepakt.

140

00:13:45,120 --> 00:13:52,740

Is naar de Schouwburg getransporteerd en van de Schouwburg is ze, en daar ben ik pas achtergekomen,

141

00:13:52,740 --> 00:13:57,590

op elf mei 1943 is ze van de Schouwburg naar Westerbork gegaan.

142

00:13:58,230 --> 00:14:00,520

Heeft in barak 61 gezeten

143

00:14:01,160 --> 00:14:09,580

en is op achttien mei '43 naar Sobibor getransporteerd en op 21 mei vermoord. Zo is die chronologische

144

00:14:09,580 --> 00:14:17,271

geschiedenis. Hoe lang ze in de Schouwburg heeft gezeten weet ik niet. Ik heb nu het Rode Kruis

145

00:14:17,271 --> 00:14:23,830

gezegd dat ik wil dat ze dat uitzoeken. Want ik wil dat gewoon, ik wil dat weten.

146

00:14:23,830 --> 00:14:24,320

Begrijp ik.

147

00:14:24,320 --> 00:14:30,090

En verder? Dat is het verhaal. Wat dat betreft althans.

148

00:14:30,740 --> 00:14:31,950

Wat je moeder betreft zeker.

149

00:14:31,950 --> 00:14:39,284

Ja, en wat mijn vader betreft. Nou, nee, dat is niet het verhaal natuurlijk wat m'n vader betreft.

150

00:14:39,284 --> 00:14:46,691

Want die is na de oorlog Wat mijn grootouders betreft is dat ook het verhaal, de grootouders van mijn

151

00:14:46,691 --> 00:14:54,099

moeder. De ouders van mijn moeder heb ik nooit gekend. Ik heb haar zusters en broers, de hele familie

152

00:14:54,099 --> 00:15:01,507

niet gekend. De enige die ik gekend heb is een neef, dus een Dreesde, een zoon van een broer van mijn

153

00:15:01,507 --> 00:15:09,208

moeder, die gemengd gehuwd was. En die een paar jaar geleden is overleden. En daar heb ik wel wat contact

154

00:15:09,208 --> 00:15:16,615

mee gehad. Maar verder zeer low profile zou ik willen zeggen. Mijn vader is na de oorlog, eh, die had

155

00:15:16,615 --> 00:15:24,170

ook een Verwalter in de zaak, dat was Richard Verfürth, die was een goeie Duitser zoals ze dat zeggen.

156

00:15:24,170 --> 00:15:31,577

Die is naar Portugal uitgeweken op een gegeven moment. En het eerste wat mijn vader gedaan heeft, dus

157

00:15:31,577 --> 00:15:38,985

na de oorlog, dat hij in 1946 al naar Portugal is gegaan om hem op te zoeken en met hem te bespreken,

158

00:15:38,985 --> 00:15:46,466

ik weet het niet precies, kan het ook niet meer navragen, het zijn grote gaten. Ik heb Richard gekend,

159

00:15:46,466 --> 00:15:53,947

voor mij was het oom Richard, zowel in Nederland als in Portugal, en ik heb geprobeerd contact met hem

160

00:15:53,947 --> 00:16:01,501

te zoeken. Een jaar of tien, twaalf, vijftien misschien geleden heb ik hem gevonden, hij kwam origineel

161

00:16:01,501 --> 00:16:09,129

uit Hamburg, maar hij wilde niets meer met het verleden te maken hebben. Heeft me een briefje geschreven

162

00:16:09,129 --> 00:16:11,769

toen: "Dear Mr. Cortissos," aan mij,

163

00:16:12,610 --> 00:16:16,050

"will you please refrain from contacting me. Best regards."

164

00:16:16,050 --> 00:16:24,953

Oké. Hij heeft z'n zaken opgepakt, is naar Portugal gegaan, is begonnen met die Portugese sardines

165

00:16:24,953 --> 00:16:33,505

in Sal, met een zeer bekende firma, Marcus Neves uit Matosinhos. Bijzonder aardige mensen, ik ben

166

00:16:33,505 --> 00:16:42,144

er geweest, deed ook wat switch affaires zoals dat heet, het verkopen van goederen tegen het kopen

167

00:16:42,144 --> 00:16:50,519

van andere goederen. De goederen kwamen uit Tsjecho-Slowakije en het vis- en vleesmeel kwam uit

168

00:16:50,519 --> 00:16:58,982

Argentinië, alles liep via de staatsbanken in Praag en daar heeft hij mijn pleegmoeder ontmoet,

169

00:16:58,982 --> 00:17:07,534

een Tsjechische niet-Joodse vrouw, waar hij mee getrouwd is in 1949. Ik begrijp tot op dit moment

170

00:17:07,534 --> 00:17:16,085

niet waarom hij met die vrouw getrouwd is. Ik begrijp tot op dit moment niet wat hij in die vrouw

171

00:17:16,085 --> 00:17:24,460

gezien heeft, ik weet het niet. En ik kan het ook niet meer vragen. Die vrouw leeft nog. Ik heb

172

00:17:24,460 --> 00:17:32,923

het haar wel eens gevraagd, althans gesuggereerd, en dan kreeg ik een antwoord wat zeer positief

173

00:17:32,923 --> 00:17:38,830

was, maar in hoeverre ik daar waarde aan moet hechten weet ik niet.

174

00:17:38,830 --> 00:17:40,660

Dat soort dingen kunnen wij nooit begrijpen.

175

00:17:40,660 --> 00:17:46,615

Nee, maar ik heb daar afstand van genomen, ik spreek haar af en toe wel eens een keertje. Ze komt

176

00:17:46,615 --> 00:17:52,693

wel eens hier en ze eet wel eens hier en verder heb ik veertig jaar geleden tegen Elly gezegd: voor

177

00:17:52,693 --> 00:17:58,586

mij, laat het maar zitten. Maar zij heeft gezegd: ik vind het niet netjes als je dat doet, ze is

178

00:17:58,586 --> 00:18:04,603

tenslotte met je vader getrouwd geweest. Daar heeft ze gelijk in gehad. Heeft ze natuurlijk gelijk

179

00:18:04,603 --> 00:18:10,435

in gehad. Het probleem met haar was de communicatie. Ik sprak geen Tsjechisch en zij sprak geen

180

00:18:10,435 --> 00:18:16,452

Nederlands. Er werd dus thuis Engels en Duits en soms wat Frans gesproken. Ik heb wel eens gezegd:

181

00:18:16,452 --> 00:18:20,750

dat is eigenlijk het enige positieve dat ik aan haar heb overgehouden.

182

00:18:20,750 --> 00:18:20,890

Talen

183

00:18:20,890 --> 00:18:26,135

Want ik denk dat ik van die hele groep een van de weinigen ben die dat hele interview met

184

00:18:26,135 --> 00:18:31,497

Der Spiegel in het Duits heb gedaan. Ik correspondeer met Nestler ook in het Duits. Dat heb

185

00:18:31,497 --> 00:18:36,743

ik eraan overgehouden. En ik ben zes jaar lang honorair consul van Tsjechië geweest hier

186

00:18:36,743 --> 00:18:42,164

in Nederland. Dat had te maken met het feit dat ik natuurlijk een bepaalde band met dat land

187

00:18:42,164 --> 00:18:47,645

had. En dat is het. Zij leeft nog, zij wordt volgend jaar 89, ze is nu 88. Zij is dus al ruim

188

00:18:47,645 --> 00:18:52,949

vijftig jaar weduwe. 1959, ja, dat is natuurlijk ook niet zo makkelijk in een vreemd land.

189

00:18:52,949 --> 00:18:58,312

Financiële omstandigheden waren niet zodanig dat je zegt van nou, ze kan lekker achterover

190

00:18:58,312 --> 00:19:02,319

zitten en rentenieren. Ze heeft zo'n 25 jaar, dertig jaar gewerkt.

191

00:19:02,680 --> 00:19:07,120

Ik ga met je terug naar het kleine jongetje, dat een

192

00:19:07,120 --> 00:19:08,060

nieuwe naam kreeg.

193

00:19:08,060 --> 00:19:08,190

Ja.

194

00:19:08,190 --> 00:19:13,170

Vertel eens, wat zijn je vroegste herinneringen uit de onderduik?

195

00:19:13,170 --> 00:19:17,010

Nou, de vroegste zijn dat ik achterop de fiets naar David ging, mijn oom.

196

00:19:17,520 --> 00:19:24,389

Ergens drie hoog woonden ze, hij had twee zoons, Rob en Loek, dat waren mijn neven.

197

00:19:24,389 --> 00:19:30,927

Later, na de oorlog is er nog eentje bijgekomen. En verder kan ik me daar niets

198

00:19:30,927 --> 00:19:36,390

van herinneren. Ik was dus, 1941, ik was dus bijna drie jaar, hè?

199

00:19:37,050 --> 00:19:39,200

Een dreumes van drie jaar, drie turven hoog.

200

00:19:39,200 --> 00:19:40,180

Toen je begon te onderduiken

201

00:19:40,180 --> 00:19:40,990

Ja!

202

00:19:40,990 --> 00:19:46,120

Maar je hebt wel natuurlijk herinneringen aan de periode van je onderduik?

203

00:19:46,120 --> 00:19:47,220

Jawel, dat wel.

204

00:19:47,220 --> 00:19:48,950

Wil je daar iets over vertellen?

205

00:19:48,950 --> 00:19:52,775

Jawel, ik kan me bijvoorbeeld herinneren dat ik in de Tolstraat

206

00:19:52,775 --> 00:19:55,630

voor het eerst van mijn leven kaas heb gegeten.

207

00:19:55,630 --> 00:19:57,570

Hoezo voor het eerst?

208

00:19:57,570 --> 00:20:01,880

En die smaak! Er was geen kaas in de oorlog hè?

209

00:20:01,880 --> 00:20:02,580

Oh ja.

210

00:20:02,580 --> 00:20:10,553

Ik weet niet hoe ze aan kaas kwamen, mijn onderduik, Sakes. Ik heb die smaak nog

211

00:20:10,553 --> 00:20:18,826

steeds. Dat is heel eigenaardig. Als Elly wel eens kaas koopt, dan denk ik: verrek,

212

00:20:18,826 --> 00:20:26,999

bijna! En ik heb nog wel eens die kaas, ik weet uiteraard niet wat voor soort kaas

213

00:20:26,999 --> 00:20:33,080

dat was, pittige kaas was het, dan herinner ik mij die smaak.

214

00:20:33,080 --> 00:20:33,660

Lekker of niet?

215

00:20:33,660 --> 00:20:41,427

Ja, heerlijk! Heerlijk. Ik kan me ook herinneren dat ik daar in een teil, op vrijdag

216

00:20:41,427 --> 00:20:49,102

of zaterdag in het bad ging. Ik weet nauwelijks dat ik gelopen ben, want dat was in

217

00:20:49,102 --> 00:20:56,499

dezelfde straat, naar school toe. Ik kan me van de Parnassusweg, dat is logisch,

218

00:20:56,510 --> 00:21:02,881

daar ben je weer wat ouder, het meeste herinneren. Ik kan me herinneren dat we daar in

219

00:21:02,881 --> 00:21:09,474

zo'n Amstel bierkistje, zo'n roze, rood kistje, een konijn hadden. Hoe mijn vader aan

220

00:21:09,474 --> 00:21:15,845

dat konijn kwam, dat weet ik niet. En ik vond dat natuurlijk als jongetje best aardig.

221

00:21:15,845 --> 00:21:21,550

Tot op een gegeven moment, eind december, het konijn op was, [lacht] weg was.

222

00:21:21,550 --> 00:21:25,030

weg was [lacht], ik wou net zeggen [lacht] aten jullie dat niet? [lacht]

223

00:21:25,030 --> 00:21:29,700

Nee, in die tijd at je natuurlijk alles, want ik heb ook suikerbieten gegeten

224

00:21:29,700 --> 00:21:36,199

en suikerbietenstroop, ook die smaak heb ik nog. Dat heeft kennelijk zo'n impact gehad.

225

00:21:36,199 --> 00:21:42,480

Ik heb wel gevraagd waar het konijn gebleven was, maar ik weet zeker dat niemand tegen

226

00:21:42,480 --> 00:21:49,636

mij gezegd heeft, zowel de mensen die ondergedoken zaten op hetzelfde adres als de onderduikmoeder

227

00:21:49,636 --> 00:21:56,063

om maar zo te zeggen, we hebben hem opgegeten. Dat heeft niemand gezegd natuurlijk. Maar

228

00:21:56,063 --> 00:22:00,080

dat-ie opgegeten was is natuurlijk een duidelijke zaak.

229

00:22:00,080 --> 00:22:00,180

Natuurlijk

230

00:22:00,180 --> 00:22:06,249

Hij zal wel ergens gevangen zijn in een van de tuinen denk ik. [lacht] Verhaal hè? Nou ja,

231

00:22:06,249 --> 00:22:12,451

en ik kan me herinneren dat ik met m'n vader de boer op ben gegaan. Boer Kuil in Ouderkerk.

232

00:22:12,451 --> 00:22:17,520

Mijn vader had twee persoonsbewijzen, één met een J en één zonder een J.

233

00:22:18,150 --> 00:22:23,718

En is met z'n persoonsbewijs zonder J op een fiets, hoe hij aan die

234

00:22:23,718 --> 00:22:29,205

fiets kwam weet ik niet, hoe hij aan een fiets voor mij kwam weet ik

235

00:22:29,205 --> 00:22:34,370

ook niet, er was wel een fietsenmaker op de Parnassusweg, Duiker

236

00:22:34,370 --> 00:22:34,600

Aan de overkant

237

00:22:35,610 --> 00:22:41,853

Misschien dat-ie ze geleend heeft, misschien gekocht, ik weet het niet, ik kan er ook

238

00:22:41,853 --> 00:22:47,730

niet achter komen. We zijn, dat kan ik me wel herinneren, naar Ouderkerk gegaan.

239

00:22:48,090 --> 00:22:48,090

Richting Ouderkerk

240

00:22:48,090 --> 00:22:49,440

Maar je was nog heel klein toen

241

00:22:49,440 --> 00:22:51,020

Ja, ik was toen bijna zes. Ik was toen zes.

242

00:22:51,210 --> 00:22:53,470

Dat was een heel end fietsen toen al

243

00:22:53,470 --> 00:22:57,323

Ja. Maar ja, die kleine van mij van elf jaar fietst twintig kilometer per dag.

244

00:22:57,323 --> 00:23:00,930

Want die komt uit de Westwijk Amstelveen naar Rosj Pina toe, naar school.

245

00:23:00,930 --> 00:23:02,650

Ja, maar die is elf

246

00:23:02,650 --> 00:23:03,140

Die is elf.

247

00:23:03,140 --> 00:23:03,140

Jij was zes

248

00:23:03,140 --> 00:23:06,896

Maar die gaat ook twintig kilometer, ja, maar dit is iets korter. Ik weet het

249

00:23:06,896 --> 00:23:10,799

niet hoe dat gegaan is, misschien woonde die man vlakbij over de grens Amsterdam

250

00:23:10,799 --> 00:23:14,020

Ouderkerk. Dit hoeft niet naar het dorp Ouderkerk te zijn geweest.

251

00:23:14,020 --> 00:23:14,770

Dat is waar.

252

00:23:14,770 --> 00:23:21,917

Dat weet ik dus niet. En ik weet dat daar wel controle was, ik ben misschien maar één keer

253

00:23:21,917 --> 00:23:28,986

met mijn vader mee geweest. Misschien twee keer. En ik zag die Moffen eten. En ik zei tegen

254

00:23:28,986 --> 00:23:36,367

mijn vader: ik heb honger. Toen zegt-ie: nou ga je er toch naartoe, vraag je of je een boterham

255

00:23:36,367 --> 00:23:43,359

mag hebben. En dat heb ik gedaan en ik heb een witte boterham gekregen. Nou ja. En verder,

256

00:23:43,359 --> 00:23:50,195

als je nou zegt van wat heb je nou overdag altijd gedaan? Ik weet het niet. Kijk, ik was

257

00:23:50,195 --> 00:23:55,089

natuurlijk een blond jongetje met blauwe ogen, ik had geen ster

258

00:23:56,910 --> 00:24:02,174

en geen persoonsbewijs, want ik was te jong, dus ik zal ook wel op straat hebben gespeeld.

259

00:24:02,174 --> 00:24:07,030

Maar misschien ook niet. Zullen we even stoppen? Ik ga even wat water halen. Ik heb

260

00:24:07,030 --> 00:24:13,320

Wacht even, wacht even. Je ging naar school in de Pijp

261

00:24:13,320 --> 00:24:13,320

Ja.

262

00:24:13,320 --> 00:24:13,600

Als niet-Joods jongetje neem ik aan?

263

00:24:13,600 --> 00:24:13,890

Als niet-Joods jongetje ja.

264

00:24:13,890 --> 00:24:17,100

Kan je je dat herinneren?

265

00:24:17,100 --> 00:24:22,036

Eh, nee. Ik weet dat het de Prinses Beatrixschool was, in de Tolstraat, ik weet

266

00:24:22,036 --> 00:24:27,098

het nummer niet, maar het was een even nummer want als ik van huis uit er naartoe

267

00:24:27,098 --> 00:24:32,223

liep was het aan de overkant. En ik zat op 35. Dat was een laag, even nummer, vlak

268

00:24:32,223 --> 00:24:36,410

bij de Van Woustraat. En verder kan ik me niets herinneren daarvan.

269

00:24:36,410 --> 00:24:39,590

Ben je de hele oorlog door een niet-Joods jongetje gebleven?

270

00:24:39,590 --> 00:24:46,190

Ja.

271

00:24:46,190 --> 00:24:48,930

Ik bedoel voor de buitenwereld hoor.

272

00:24:48,980 --> 00:24:56,045

Ik denk dat ik met de buitenwereld verschrikkelijk weinig contact heb gehad. Maar ik liep dus

273

00:24:56,045 --> 00:25:02,882

over straat, ik liep van de Tolstraat, wat niet zover is, maar toch, naar de Saffierstraat

274

00:25:02,882 --> 00:25:10,100

naar mijn grootouders toe. Ik ging naar school toe, eh [haalt neus op], ik draaide in dat gezin

275

00:25:10,100 --> 00:25:15,949

van die jonge mensen in de Tolstraat en ook in de Utrechtsestraat gewoon mee.

276

00:25:16,620 --> 00:25:19,170

Waren het lieve mensen? Kan je ze herinneren?

277

00:25:19,170 --> 00:25:19,530

Weet ik niet.

278

00:25:19,530 --> 00:25:20,780

Allemaal niet

279

00:25:20,780 --> 00:25:23,670

Weet ik niet. Nee. Nee.

280

00:25:23,960 --> 00:25:26,550

Was je je bewust van de onveiligheid van

281

00:25:26,550 --> 00:25:27,370

je grootouders?

282

00:25:27,370 --> 00:25:27,370

Nee.

283

00:25:27,370 --> 00:25:28,000

Helemaal niets?

284

00:25:28,000 --> 00:25:34,880

Nee. Nee. Nee. Ik kan me dat niet herinneren. Nee, ik was dat niet. Voor mij was het een

285

00:25:34,880 --> 00:25:41,838

uitje. Ik ging in de winter in de sneeuw met een sleetje, met een rode kool erop, dat kan

286

00:25:41,838 --> 00:25:48,875

ik me nog wel herinneren, naar mijn grootouders toe en dat was voor mij een uitje. Ik ging

287

00:25:48,875 --> 00:25:55,755

naar buiten en ik geloof ook niet dat de mensen mij die onveiligheid mee hebben gegeven.

288

00:25:55,755 --> 00:26:02,479

Ik heette ook geen Cortissos, ik heette Poort. Rudie Poort. Ik kreeg ook bonkaarten op

289

00:26:02,479 --> 00:26:07,640

naam van Rudie Poort. Poort was de familie uit de Utrechtsestraat.

290

00:26:08,390 --> 00:26:14,620

Mensen in de Tolstraat hebben geprobeerd mij nog officieel te adopteren

291

00:26:14,620 --> 00:26:21,260

en mij de naam Sakes te geven, zuiver en alleen uit veiligheidsoverwegingen.

292

00:26:21,680 --> 00:26:26,610

En dat verhaal heb ik pas een jaar of tien, vijftien geleden gehoord.

293

00:26:31,570 --> 00:26:38,730

Dus, zo is dat. Nee, ik kan me niet herinneren.

294

00:26:38,730 --> 00:26:41,020

Begint het echte herinneren op de Parnassusweg? Of al eerder?

295

00:26:41,020 --> 00:26:44,445

Kijk, als je het hebt over herinneren en je hebt het over

296

00:26:44,445 --> 00:26:47,750

feitelijke zaken, dan heb ik je dat verhaal net verteld

297

00:26:47,750 --> 00:26:51,730

over dat konijn, dat is iets feitelijks.

298

00:26:52,430 --> 00:26:57,628

En als ik het heb over dat per fiets naar boer Kuil, dan is dat feitelijk.

299

00:26:57,628 --> 00:27:02,896

Maar als je vraagt emotioneel, nee. Nee. Emotioneel kan ik me daar absoluut

300

00:27:02,896 --> 00:27:06,620

niets van herinneren. Daar was ik veel te klein voor.

301

00:27:07,320 --> 00:27:15,659

Nee. En ik kan me ook niet herinneren dat er geen gezin was, later wist ik dat natuurlijk wel.

302

00:27:15,659 --> 00:27:24,087

Ik bedoel, dat heeft natuurlijk z'n repercussies gehad. Maar ik kan me van onveiligheid niets

303

00:27:24,087 --> 00:27:32,869

herinneren. Ik kan me niets herinneringen van dreigingen, nee. Ik kan me wel herinneren de overgave

304

00:27:32,869 --> 00:27:40,943

van de Duitsers, ik kan me herinneren dat ik over de Stadionweg de Bezetters, de Moffen heb

305

00:27:40,943 --> 00:27:49,016

zien lopen allemaal. Met de handen in de nek. Ik heb nog foto's waar mijn vader op zo'n

306

00:27:49,016 --> 00:27:54,960

Canadese tank op de Parnassusweg staat. Maar verder niet, nee. Nee.

307

00:27:57,190 --> 00:27:58,630

En de smaak

308

00:27:58,630 --> 00:27:58,630

van de

309

00:27:58,630 --> 00:28:05,276

suikerbietenstroop en de smaak van die kaas, dat is heel eigenaardig, dat kan ik.

310

00:28:05,276 --> 00:28:11,430

Zo heb ik jaren, nu niet meer, me de stem van mijn vader kunnen herinneren.

311

00:28:11,990 --> 00:28:15,949

Maar ik kan me nog wel de stem van mijn schoonvader herinneren. Die

312

00:28:15,949 --> 00:28:19,850

nu 43 jaar geleden overleden is. Dat kan ik me nog wel herinneren.

313

00:28:21,450 --> 00:28:27,312

Maar dat gaat vervagen hè, die dingen. Bovendien, ik zal je wat vertellen, naarmate je ouder wordt,

314

00:28:27,312 --> 00:28:32,939

gaat überhaupt je geheugen weg, hoef ik jou niet te vertellen, en dat weet ik wel, dat de verre

315

00:28:32,939 --> 00:28:38,040

herinneringen beter blijven dan de korte herinneringen, maar toch, er gaat wat van weg.

316

00:28:38,040 --> 00:28:40,260

Ik kan mij de stem van mijn vader absoluut niet herinneren.

317

00:28:40,260 --> 00:28:40,780

Ja, nou ja, daar heb je

318

00:28:40,780 --> 00:28:43,070

Die is in '64 gestorven.

319

00:28:43,070 --> 00:28:44,490

In '64?

320

00:28:44,490 --> 00:28:44,900

Ja.

321

00:28:44,900 --> 00:28:46,310

Dat is 45 jaar geleden.

322

00:28:46,310 --> 00:28:46,310

Absoluut niet

323

00:28:46,310 --> 00:28:47,250

Ik ook niet meer nu. Ik ook niet meer.

324

00:28:47,250 --> 00:28:47,950

Geen idee.

325

00:28:48,400 --> 00:28:49,040

Ik ook niet meer.

326

00:28:49,040 --> 00:28:50,720

Ik vind het naar, maar ik kan het niet helpen.

327

00:28:50,720 --> 00:28:52,940

Nee, nee, nee, goed, we hebben ook geen bandje of wat dan ook maar.

328

00:28:52,940 --> 00:28:53,430

Nee, dat had je niet.

329

00:28:53,430 --> 00:29:00,660

Nou ja, dat hoef ik ook niet, laat ik dat zo zeggen, nee. Zou ik ook niet hoeven.

330

00:29:00,660 --> 00:29:01,340

Hoort ook niet bij die tijd.

331

00:29:01,340 --> 00:29:02,820

Nee, precies.

332

00:29:02,820 --> 00:29:03,370

[lacht]

333

00:29:03,370 --> 00:29:07,520

Precies, wij zijn in een tijd opgegroeid zonder televisie, zonder GSM, zonder

334

00:29:07,970 --> 00:29:10,070

video.

335

00:29:10,070 --> 00:29:10,620

Zonder aandenken.

336

00:29:10,620 --> 00:29:11,080

Zonder auto.

337

00:29:11,080 --> 00:29:11,800

Dat soort aandenken.

338

00:29:11,800 --> 00:29:17,059

Zonder telefoon, ja wel met telefoon, maar je belde niet

339

00:29:17,059 --> 00:29:21,850

zo makkelijk enzovoorts. Nee, totaal andere wereld.

340

00:29:21,850 --> 00:29:26,470

Ik denk dat we moeten beginnen dat de oorlog over was, want toen ging je leven natuurlijk door.

341

00:29:26,820 --> 00:29:28,830

Je kwam met je vader te wonen.

342

00:29:28,830 --> 00:29:34,984

Op de Minervalaan, nummer 77. Waar mijn pleegmoeder nog steeds woont. En onze onderduik, Greet

343

00:29:34,984 --> 00:29:41,531

Knuit, is meegegaan daar naartoe. Die hielp mijn vader in de zaak, die heeft hij snel goed opgebouwd

344

00:29:41,531 --> 00:29:47,882

en goeie boterham daaraan verdiend. Is toen regelmatig naar Praag gegaan, heeft een vrouw ontmoet

345

00:29:47,882 --> 00:29:52,400

en is met die vrouw getrouwd en met die vrouw naar Nederland gekomen.

346

00:29:52,400 --> 00:29:55,430

En als je zegt je pleegmoeder, over wie heb je het dan?

347

00:29:55,430 --> 00:30:00,070

Ik heb het dan over de tweede vrouw van mijn vader.

348

00:30:00,720 --> 00:30:01,540

De Tsjechische

349

00:30:01,540 --> 00:30:02,330

De Tsjechische.

350

00:30:03,880 --> 00:30:04,990

Toen nog Tsjechoslowaakse.

351

00:30:05,470 --> 00:30:11,841

Nou ja, en toen was Greet Knuit, degene die bij ons woonde en waar mijn vader

352

00:30:11,841 --> 00:30:18,213

een leven mee had en die in de oorlog voor ons gezorgd had en het leven gered

353

00:30:18,213 --> 00:30:24,999

heeft exit. Die is, toen Vera binnenkwam met mijn vader, toen stonden haar koffers

354

00:30:24,999 --> 00:30:30,129

gepakt en is ze weggegaan. En nooit meer wat van haar gehoord.

355

00:30:30,130 --> 00:30:32,340

Dat klinkt als een enorm drama.

356

00:30:32,730 --> 00:30:38,410

Ik heb dat natuurlijk niet als een drama beschouwd, want ik had dat gevoel niet, ik was toen

357

00:30:38,410 --> 00:30:38,750

tien jaar

358

00:30:39,240 --> 00:30:39,510

maar

359

00:30:39,510 --> 00:30:40,630

voor die vrouw

360

00:30:41,290 --> 00:30:45,020

Voor Greet Knuit bedoel je?

361

00:30:45,020 --> 00:30:45,020

Ja

362

00:30:45,020 --> 00:30:50,169

ja, dat denk ik wel. Ik heb nog wel eens geprobeerd contact met haar te hebben, ik ben

363

00:30:50,169 --> 00:30:55,558

nog wel eens bij haar geweest. Op een gegeven moment heeft ze een pak foto's en briefjes

364

00:30:55,558 --> 00:31:00,588

bij ons in de bus gegooid toen we op de Donau in Amstelveen woonden. Ze had een hele

365

00:31:00,588 --> 00:31:05,618

grote hoed op en iemand zag haar weglopen en wist niet wie het was. Maar toen ik die

366

00:31:05,618 --> 00:31:10,768

briefjes en die foto's zag wist ik precies wie het was. Maar ze heeft niet aangebeld

367

00:31:10,768 --> 00:31:14,840

en ze is niet binnen gekomen en ze heeft nooit opgebeld, enzovoorts.

368

00:31:14,840 --> 00:31:20,040

Heb je d'r gemist?

369

00:31:21,030 --> 00:31:29,170

Nee. Kan ik eigenlijk niet zeggen, emotioneel gemist, nee, zeker niet, nee.

370

00:31:30,420 --> 00:31:39,048

Nee. Natuurlijk is het zo dat ik vanaf november '44 tot juni 1949,

371

00:31:39,048 --> 00:31:47,550

dus 4½ jaar met haar samen geweest ben. Dag en nacht zo te zeggen.

372

00:31:47,550 --> 00:31:48,870

En ze voor je gezorgd heeft.

373

00:31:48,870 --> 00:31:54,930

En ze voor me gezorgd heeft en me het leven gered heeft en m'n vader z'n leven gered heeft.

374

00:31:54,930 --> 00:31:56,320

Nou, nou, het is heel wat.

375

00:31:56,320 --> 00:32:05,250

Ja! Ja! En vraag me niet waarom mijn vader niet, nooit meer contact met haar heeft gehad. Ik

376

00:32:05,250 --> 00:32:14,471

vind dat ergens onbegrijpelijk. Maar we leven natuurlijk wel in een tijd waarin de maatschappij

377

00:32:14,471 --> 00:32:23,498

zestig jaar terug moet worden gezet. Men sprak over allerlei dingen op een hele andere manier

378

00:32:23,498 --> 00:32:32,525

en een heel andere intonatie dan vandaag de dag. Hij heeft me ook nooit iets verteld over hoe

379

00:32:32,525 --> 00:32:41,552

dat gezin thuis was voor de oorlog. Absoluut niet. Hij heeft het woord Sobibor nooit genoemd.

380

00:32:41,552 --> 00:32:50,579

Nooit verteld wat daar gebeurd is, terwijl dat in de vijftiger jaren zeer wel bekend was. Ja,

381

00:32:50,579 --> 00:32:57,180

dat hoofdstuk was uit. En het boek was ook uit. Kennelijk. Voor hem.

382

00:32:57,180 --> 00:32:58,970

Wanneer hoorde je dat je moeder?

383

00:32:58,970 --> 00:33:06,076

Poeh! Nou, dat moet geweest zijn, ik kan me natuurlijk niet in jaren herinneren, dat moet natuurlijk

384

00:33:06,076 --> 00:33:13,041

geweest zijn na de oorlog. Dat zal me ongetwijfeld gezegd zijn. Zonder enige twijfel. Maar wanneer

385

00:33:13,041 --> 00:33:20,006

dat is geweest, in zes, zeven, acht, negenenveertig, dat weet ik niet. Ik kan me herinneren dat ik

386

00:33:20,006 --> 00:33:27,183

m'n vader wel eens gevraagd heb van: waar is je trouwring? Oh, zegt-ie, heb ik in m'n vestjeszak.

387

00:33:27,183 --> 00:33:34,077

Moet ik heel klein geweest zijn, want als-ie geen vest aan had dan moet ik het natuurlijk [lacht]

388

00:33:34,077 --> 00:33:40,971

[hoest] geloofd hebben. Maar hij heeft er nooit iets over verteld. Er heeft in de eerste jaren na

389

00:33:40,971 --> 00:33:48,006

de oorlog toen hij niet getrouwd was, een grote kleurenfoto van mijn moeder op zijn bureau gestaan,

390

00:33:48,006 --> 00:33:55,042

in de vensterbank, ik weet nog precies waar die heeft gestaan, die foto. En die is toen weggehaald.

391

00:33:55,042 --> 00:34:02,433

Denk ik. Want ik heb hem nooit meer gezien. Ik heb hem hier, maar dat is een andere zaak. Maar kennelijk

392

00:34:02,433 --> 00:34:09,540

was dat afgesloten, dat hoofdstuk. Ik heb natuurlijk een verschrikkelijke spijt dat ik niet gevraagd

393

00:34:09,540 --> 00:34:13,520

heb van hoe zit dit en hoe zat dat en hoe zit zus en zo?

394

00:34:13,790 --> 00:34:20,110

Het dienstmeisje van mijn ouders woonde in Landsmeer, daar ben ik eens geweest en daar heb

395

00:34:20,110 --> 00:34:26,431

ik mee gesproken. En die heb ik wat gevraagd, die heeft me iets kunnen vertellen, maar het

396

00:34:26,431 --> 00:34:32,682

was een normaal, doorsnee gezin. Waar alles reilde en zeilde en waar het goed toeven was.

397

00:34:32,682 --> 00:34:38,932

Veel vrienden moeten ze hebben gehad. Want één van de weinige dingen die ik nog heb, is

398

00:34:38,932 --> 00:34:45,324

het fotoalbum van m'n ouders. Van voor de oorlog. En daar zie ik allemaal mensen op staan

399

00:34:45,324 --> 00:34:51,644

die ik niet ken. En dat zijn allemaal Joodse mensen zo te zien. Ik weet ook geen namen, er

400

00:34:51,644 --> 00:34:56,209

staan ook geen namen onder, maar dat koester ik natuurlijk. Maar,

401

00:34:57,070 --> 00:34:59,670

maar verder, nee.

402

00:35:02,720 --> 00:35:07,980

Daarmee moest je je leven beginnen.

403

00:35:07,980 --> 00:35:08,190

Ja.

404

00:35:08,190 --> 00:35:15,210

Wil je er iets over zeggen?

405

00:35:15,210 --> 00:35:15,210

[geëmotioneerd snuiven]

406

00:35:15,210 --> 00:35:15,210

Sorry. Wil je dat ik het uitzet?

407

00:35:15,210 --> 00:35:22,178

Hm? Nee hoor. Ja, daar moest je je leven mee beginnen, dat was het natuurlijk.

408

00:35:22,178 --> 00:35:28,611

Het leven. Mijn vader heeft mij naar heel goede scholen gestuurd. Ik ben

409

00:35:28,611 --> 00:35:34,240

in de Openluchtschool geweest, dat was dé school in Amsterdam.

410

00:35:34,240 --> 00:35:34,990

Ik ook

411

00:35:34,990 --> 00:35:36,580

Ja? Waar, Cliostraat?

412

00:35:36,580 --> 00:35:36,580

Nee, de andere.

413

00:35:36,580 --> 00:35:39,020

Bij het Albert Hahnplantsoen?

414

00:35:39,020 --> 00:35:39,200

Ja.

415

00:35:39,200 --> 00:35:45,310

Oh, ja. En wie heb je daar gehad als hoofd van de school? Meneer Wagner? Meneer Mastenbroek?

416

00:35:45,310 --> 00:35:45,430

Mastenbroek

417

00:35:45,430 --> 00:35:57,200

Juist. Was ook mijn hoofd al. We pas een reünie gehad van de lagere school.

418

00:35:57,560 --> 00:35:58,100

Jaa

419

00:35:58,830 --> 00:35:59,490

Daar was ik

420

00:35:59,490 --> 00:36:01,410

Nee, niet op mijn reunie uit 1945.

421

00:36:01,410 --> 00:36:03,110

Nee, er was een schoolreünie

422

00:36:03,110 --> 00:36:09,420

Ja, ja, klopt. Ja, dat klopt, schoolreünie. Dat zal dan wel weer komen als de restauratie klaar is.

423

00:36:09,420 --> 00:36:09,420

Hmhm

424

00:36:09,420 --> 00:36:18,293

En daarna ben ik naar het Amsterdams Lyceum gegaan, wat ook een prima school was. En toen heb

425

00:36:18,293 --> 00:36:27,358

ik Nyenrode gedaan. En toen ben ik begonnen met leven. Toen had ik inmiddels Elly al ontmoet en

426

00:36:27,358 --> 00:36:36,231

was van plan naar Israël te gaan en ik denk, dat weet ik eigenlijk wel zeker, dat mijn vader

427

00:36:36,231 --> 00:36:45,296

dat verschrikkelijk verdrietig vond. Want wat moest ik nou in Israël? Hij heeft me gezegd: kom

428

00:36:45,296 --> 00:36:54,455

bij mij in de zaak. Je krijgt vijfduizend gulden salaris en je krijgt een auto. Dat was in 1959.

429

00:36:54,455 --> 00:37:03,424

Maar Rudie was eigenwijs en Rudie wilde niet. En zo is het gelopen. En toen zijn we in januari

430

00:37:03,424 --> 00:37:13,061

gegaan. En ik denk dat ik hem daar verschrikkelijk veel verdriet mee heb gedaan. Wat ik me natuurlijk

431

00:37:13,061 --> 00:37:19,550

niet realiseerde, maar wat heb je voor emoties als kind van twintig.

432

00:37:19,570 --> 00:37:23,160

Maar tot je naar Israël ging leefde je in Amsterdam.

433

00:37:23,810 --> 00:37:25,330

Leefde je een Joods leven?

434

00:37:25,330 --> 00:37:25,330

Nee

435

00:37:26,660 --> 00:37:34,503

Nee, geen Joods leven. Ik heb dus twee jaar in Breukelen gewoond, toen ik op Nyenrode was,

436

00:37:34,503 --> 00:37:42,433

maar ik was natuurlijk veel thuis op de Minervalaan. Nee, Joods leven niet. Ik heb wel eens

437

00:37:42,433 --> 00:37:50,102

wat Joodse lessen gehad van meneer Nabarro, misschien zijn dat er zes, zeven geweest. Ik

438

00:37:50,102 --> 00:37:57,858

ben ook nooit Bar Mitswa geworden, er was bij ons een kerstboom en geen Chanoekia. Ik zeg

439

00:37:57,858 --> 00:38:04,220

je nogmaals, ik denk dat mijn vader het hele vroegere leven verlaten had.

440

00:38:05,770 --> 00:38:08,580

Met die Tsjechische dame.

441

00:38:08,580 --> 00:38:14,708

Ja. Want dat was een Protestantse en die vond een kerstboom erg mooi. Ik kan me herinneren

442

00:38:14,708 --> 00:38:19,680

dat ik mijn eerste horloge heb gekregen als cadeautje onder de kerstboom.

443

00:38:19,680 --> 00:38:26,240

Je schoot net vol toen ik zei, je moest je leven beginnen

444

00:38:26,240 --> 00:38:32,570

met dat grote gat. Hoe speelde dat een rol in je jeugd?

445

00:38:36,940 --> 00:38:45,842

[lacht] Ik zal je antwoord geven. Ja, hoe schoot dat vol. Nou ja, kijk, m'n leven beginnen,

446

00:38:45,842 --> 00:38:54,170

ja, ik was klaar. Mijn vader overleed en ik kreeg mijn Nyenrode-diploma een week later.

447

00:38:54,170 --> 00:39:02,402

Dus de studie was afgerond, ik moest de beslissing nemen naar Israël te gaan ofwel we

448

00:39:02,402 --> 00:39:11,305

zouden hier iets doen. Nou we hebben het beide gedaan. Ik kende Elly al, ik ben over anderhalf

449

00:39:11,305 --> 00:39:19,633

jaar al vijftig getrouwd met haar, ja. Vanaf dat moment hebben we alles samen met z'n

450

00:39:19,633 --> 00:39:25,759

tweeën gedaan. Dus dat was natuurlijk wel hét compensatiepunt.

451

00:39:27,900 --> 00:39:34,779

En ik denk dat we het over het algemeen toch niet slecht hebben gedaan. Als ik

452

00:39:34,779 --> 00:39:41,747

zie hoe we wonen hier en wat ik gedaan heb in mijn leven en wat voor ervaringen

453

00:39:41,747 --> 00:39:48,627

ik heb gehad, al of niet gerespecteerd zeg ik erbij, al of niet gedesavoueed,

454

00:39:48,627 --> 00:39:54,360

maar dat komt in iedereen z'n leven voor, dan zijn we tevreden.

455

00:39:54,640 --> 00:39:58,580

Je ging naar Israël dus

456

00:39:58,580 --> 00:40:05,388

Ja. In een Kibboets geweest. Een jaar. Ivriet geleerd. Maar het was toch niet wat we

457

00:40:05,388 --> 00:40:12,196

zochten. M'n schoonvader was ziek, slechte gezondheid, toch maar besloten om terug

458

00:40:12,196 --> 00:40:18,680

te gaan naar Nederland. Ik als Israëlich staatsburger en Elly als Nederlandse.

459

00:40:18,680 --> 00:40:20,550

Was je Israëlich geworden?

460

00:40:20,550 --> 00:40:27,845

Nee, ja. Men had mij geadviseerd om Israëliër te worden. Het slechtste advies dat ik ooit

461

00:40:27,845 --> 00:40:34,740

in m'n leven heb gehad, het domste advies dat ik ooit in m'n leven heb aangenomen.

462

00:40:35,170 --> 00:40:35,350

Want?

463

00:40:35,350 --> 00:40:39,490

Nou ja, het was wat als je je Nederlandschap opgaf. Ik kon naar Nederland

464

00:40:39,490 --> 00:40:43,410

terug, maar ik had een werkvergunning en een verblijfsvergunning nodig.

465

00:40:44,960 --> 00:40:52,512

En dat heb ik uiteindelijk gekregen, heb een baan gekregen bij Philips in Eindhoven. Ik ben in april

466

00:40:52,512 --> 00:41:00,593

'61 begonnen, in juni '61 zijn we getrouwd. Nee, ik ben daar gaan wonen op kamers, we zijn gaan trouwen

467

00:41:00,593 --> 00:41:08,523

in juni '61, hebben toen een huis gekocht in Leende en dat beviel ons toch eigenlijk niet zo in Brabant

468

00:41:08,523 --> 00:41:16,151

toen, want Elly was zeer Zionistisch en toch ook erg Joods opgevoed. Ik was inmiddels, ook vanwege de

469

00:41:16,151 --> 00:41:24,006

invloed van Israël, zeer Joods bewust. En toen hebben we overplaatsing aangevraagd naar Philips Duphar,

470

00:41:24,006 --> 00:41:31,558

naar Amsterdam. En ik kreeg een baan bij Philips Duphar in de farmaceutische industrie. En sinds die

471

00:41:31,558 --> 00:41:39,337

tijd, tot 1994, heb ik in die farmaceutische industrie gewerkt. Over de hele wereld. We hebben een zeer

472

00:41:39,337 --> 00:41:47,040

intensief Joods leven gehad. Met tientallen bestuursfuncties, binnen Joods en niet-Joods Nederland. De

473

00:41:47,040 --> 00:41:51,949

kinderen ook in die richting opgevoed: Rosj Pina, Maimonides dus.

474

00:41:51,950 --> 00:41:52,390

Orthodox Joods

475

00:41:52,390 --> 00:41:52,820

Wat?

476

00:41:53,190 --> 00:41:53,560

Orthodox Joods

477

00:41:53,560 --> 00:41:56,910

Niet orthodox. Een beetje traditioneel.

478

00:41:57,890 --> 00:42:02,261

Ik werkte bijvoorbeeld niet op Jom Kipoer en op Rosj Hasjana werkte ik

479

00:42:02,261 --> 00:42:06,320

niet de eerste dag. Met Pesach, eerste dag Pesach werkte ik niet.

480

00:42:06,540 --> 00:42:12,663

En de seider hadden we toch wel altijd, aten we hier of elders. Altijd met de kinderen.

481

00:42:12,663 --> 00:42:18,787

Maar als bestuurder van de Portugese gemeente werd je toch wel geacht af en toe eens op

482

00:42:18,787 --> 00:42:24,560

sjabbat te komen. Of het je nou wel wat zei of niet wat zei. Maar dat deed je dan.

483

00:42:26,690 --> 00:42:31,340

Want toen jij terugkwam uit Israël was de Portugese gemeente weer opgebouwd?

484

00:42:31,680 --> 00:42:33,980

Die is nooit opgebouwd.

485

00:42:33,980 --> 00:42:34,780

Dat vind je.

486

00:42:34,780 --> 00:42:37,570

Nee, dat is zo. Je kan geen Joodse gemeente

487

00:42:37,570 --> 00:42:39,910

runnen met vijfhonderd mensen. Onmogelijk.

488

00:42:40,700 --> 00:42:45,848

Onmogelijk. Hij is ook niet meer van ons, die gemeente. Alles is in een stichting

489

00:42:45,848 --> 00:42:50,743

ondergebracht, in een culturele stichting. De synagoge wordt beheerd door het

490

00:42:50,743 --> 00:42:55,828

Joods Historisch Museum. De kunstvoorwerpen die we hebben zitten in de stichting

491

00:42:55,828 --> 00:42:59,770

CEPIG, de Cultureel Erfgoed Portugees-Israëlitische Gemeente.

492

00:42:59,770 --> 00:43:09,340

Een paar hebben nog wat zeggenschap erin, maar het is een doodgeboren kind nu. Absoluut.

493

00:43:09,340 --> 00:43:09,970

Ja?

494

00:43:09,970 --> 00:43:16,723

Ja. Ik heb er ook hoe langer hoe minder affiniteit mee. Ondanks dat ik bijna 45 jaar bestuurder

495

00:43:16,723 --> 00:43:23,263

ben geweest. En ik vraag me nog steeds af hoe dat komt. En dat komt gewoon omdat als ik daar

496

00:43:23,263 --> 00:43:30,017

ben, dan denk ik bij mezelf: jullie hebben toch zoveel vergasseld met z'n allen, zo eigenwijs

497

00:43:30,017 --> 00:43:36,628

geweest. Ik ga ook niet meer naar ledenvergaderingen toe, nee. Ik ben wel lid van de gemeente

498

00:43:36,628 --> 00:43:43,240

hoor. Ik betaal ook netjes, maar, nee, het gevoel is weg. Niet alleen bij mij, dat geldt voor

499

00:43:43,240 --> 00:43:50,420

een heleboel anderen. Mijn zoon ook. Mijn dochter is een heel ander verhaal. Stenen zijn belangrijker

500

00:43:50,420 --> 00:43:57,032

dan mensen. Laat ik het maar zo zeggen. En zo'n gemeente moet toch wel voor mensen draaien.

501

00:43:57,032 --> 00:44:00,160

Maar goed, dat is helemaal buiten dit kader.

502

00:44:00,160 --> 00:44:04,590

Nou ja, goed, je vertelde dat je laatst een interview had gegeven

503

00:44:04,590 --> 00:44:07,930

over de opbouw van het Joodse leven in Nederland.

504

00:44:07,930 --> 00:44:08,590

Ja, heb ik

505

00:44:09,120 --> 00:44:11,280

zeer duidelijk aan meegewerkt.

506

00:44:13,300 --> 00:44:15,020

En daar heb je een heel duidelijke visie op. Wil je er iets over vertellen?

507

00:44:15,020 --> 00:44:22,498

Ik vind belangrijk dat er Jodendom blijft bestaan en ik vind het belangrijk dat dat een

508

00:44:22,498 --> 00:44:30,062

Jodendom is dat gebaseerd is op Thora en traditie. De Portugese gemeente streeft dat na,

509

00:44:30,062 --> 00:44:38,486

net zoals de Hoogduitse gemeente en ik heb daar mijn steentje, meerdere steentjes toe bijgedragen.

510

00:44:38,486 --> 00:44:46,222

Ik heb ook altijd geprobeerd in mijn bestuurlijke momenten die bases van Thora en traditie

511

00:44:46,222 --> 00:44:53,872

mee te laten wegen. Want ondanks het feit dat ik niet koosjer eet, vind ik het belangrijk

512

00:44:53,872 --> 00:44:59,030

dat mensen die wel koosjer eten, koosjer vlees kunnen kopen.

513

00:45:01,940 --> 00:45:12,627

Maar ik vind dat je dingen niet moet forceren. Ik denk dat er veel geforceerd wordt in die zin van:

514

00:45:12,627 --> 00:45:23,423

als er nou nog maar vijf mensen zijn die een Portugese synagogale dienst kunnen beleggen, dan zoeken

515

00:45:23,423 --> 00:45:34,003

wij vijf mensen, Joden, van de straat om tien mannen te hebben en dan kunnen we toch nog doorgaan.

516

00:45:34,003 --> 00:45:44,691

Maar zo werkt het niet. Zo werkt het echt niet. Het werkt als je kan bijdragen dat je kinderen c.q.

517

00:45:44,691 --> 00:45:55,810

je kleinkinderen een stuk van die Thora-traditie meenemen, een stuk affiniteit met het Jodendom hebben,

518

00:45:55,810 --> 00:46:06,498

als ze zich inzetten voor Israël en een aantal randvoorwaarden zou ik zeggen. En of ze nou trouwen

519

00:46:06,498 --> 00:46:17,186

met een Sefardi of met een Asjkenazi of met een Iraakse Jood of met een Algerijnse Jood, who cares?

520

00:46:17,186 --> 00:46:27,874

Hoewel, ik weet en heb er binnen mijn vriendenkring ervaring mee gehad, dat een huwelijk tussen een

521

00:46:27,874 --> 00:46:38,778

Nederlands Joods meisje en een Roemeense Joodse jongen, iets heel anders is dan hetzelfde Nederlandse

522

00:46:38,778 --> 00:46:43,960

Joodse meisje met een Nederlandse Joodse jongen.

523

00:46:44,700 --> 00:46:46,100

En dat geldt

524

00:46:46,530 --> 00:46:51,450

ook voor de Marokkaanse Joden. Totaal ander soort mensen.

525

00:46:51,450 --> 00:46:53,200

En een totaal andere traditie

526

00:46:53,200 --> 00:46:53,350

Ja.

527

00:46:53,350 --> 00:46:54,270

Natuurlijk, dat spreekt vanzelf

528

00:46:54,270 --> 00:46:54,570

Ja.

529

00:46:54,570 --> 00:46:59,690

Je kwam terug uit Israël en je bent in die gedachte gaan leven

530

00:47:00,430 --> 00:47:07,891

Ja, dat is het. Toen we in Amsterdam waren hebben we ons bewust sterk aangesloten bij de Portugese

531

00:47:07,891 --> 00:47:15,276

gemeente. Vanaf dat moment tot vier jaar geleden, behalve de viereneenhalf jaar dat we in Italië

532

00:47:15,276 --> 00:47:22,586

hebben gewoond, maar toen schreef ik in het blad om die band in ieder geval te houden. En altijd

533

00:47:22,586 --> 00:47:29,209

in bestuurlijke vormen zijn we bezig geweest, altijd betrokken geweest bij de gemeente.

534

00:47:30,100 --> 00:47:33,230

Vanaf dat moment eigenlijk zonder uitzondering.

535

00:47:33,230 --> 00:47:36,010

En tegelijkertijd werkte je bij Philips.

536

00:47:36,010 --> 00:47:37,380

Pardon?

537

00:47:37,380 --> 00:47:39,780

En tegelijkertijd werkte je bij Philips Duphar.

538

00:47:39,930 --> 00:47:44,820

Ja, later ben ik bij een bedrijf in Hilversum gaan werken.

539

00:47:44,820 --> 00:47:45,100

Bij, waar, in?

540

00:47:45,100 --> 00:47:46,500

Een bedrijf in Hilversum

541

00:47:46,500 --> 00:47:46,970

Ja?

542

00:47:46,970 --> 00:47:53,225

Bij Roter, en ik heb bij Gist Brocades twintig jaar gewerkt, Dazure. Door

543

00:47:53,225 --> 00:47:58,710

dat bedrijf ben ik ook uitgezonden naar Italië. En naar Milaan.

544

00:47:58,710 --> 00:47:58,710

Daar heb je gewerkt, in Milaan?

545

00:47:58,710 --> 00:48:02,222

Viereneenhalf jaar. Met z'n tweeën. De kinderen waren hier. Ja. Ja, heerlijke

546

00:48:02,222 --> 00:48:05,120

tijd gehad. Een van de mooiste tijden van ons leven gehad. [lacht]

547

00:48:05,120 --> 00:48:08,790

Kan ik me iets bij voorstellen

548

00:48:08,790 --> 00:48:09,000

Ja.

549

00:48:09,000 --> 00:48:10,540

[lacht]

550

00:48:10,540 --> 00:48:20,550

Was leuk. Heel goed. Dus zo is dat.

551

00:48:20,550 --> 00:48:27,310

Ja. Ergens duikt dan Sobibor weer op in je leven, want

552

00:48:27,310 --> 00:48:28,100

we zitten nu hier

553

00:48:28,100 --> 00:48:33,438

Nee dat duikt niet érgens op. Dat blijft natuurlijk je hele leven, vanaf een bepaald

554

00:48:33,438 --> 00:48:38,525

moment en ik denk dat dat toch op m'n twintigste is geweest. Eh, tot de dag van

555

00:48:38,525 --> 00:48:43,110

vandaag blijft dat natuurlijk een rol spelen. Dat is een duidelijke zaak.

556

00:48:43,280 --> 00:48:46,610

En waarom zo rond je twintigste?

557

00:48:46,610 --> 00:48:53,967

Nou, kijk, ik leerde Elly kennen. Dat was een zeer bewust Joods, zeer Zionistisch gezin. Daar werd

558

00:48:53,967 --> 00:49:01,475

natuurlijk ook over de Holocaust, de Sjoa gesproken. Een van de eerste dingen die ik vroeg aan mijn,

559

00:49:01,475 --> 00:49:09,359

toen aanstaande schoonouders: Is er nog meer familie? Nou, mijn schoonvader zei: mijn zuster is omgekomen

560

00:49:09,359 --> 00:49:16,641

in Auschwitz en toen kreeg ik natuurlijk van de grootouders van Elly te horen, twee broers hebben

561

00:49:16,641 --> 00:49:23,924

de oorlog overigens overleefd. Ja, dan wordt daarover gesproken, wordt daarover nagedacht en word

562

00:49:23,924 --> 00:49:29,180

je daarmee geconfronteerd. Ik denk dat dat rond dat moment is geweest.

563

00:49:29,180 --> 00:49:31,250

En toen realiseerde je je ook dat je moeder

564

00:49:31,900 --> 00:49:32,160

in Sobibor

565

00:49:32,160 --> 00:49:40,327

Dat wist ik natuurlijk wel, maar naarmate de jaren vorderden. Ik spreek nu van 1960, 1961, 1959

566

00:49:40,327 --> 00:49:48,323

zelfs nog. Men wist wel wat er gebeurd was, maar zo in extenso, zoals men het nu weet, en wat

567

00:49:48,323 --> 00:49:56,405

men aan documenten nu kan opvragen via internet of via bibliotheken, dat was er allemaal niet.

568

00:49:56,405 --> 00:50:04,573

Films die gemaakt zijn, bezoeken die je kon afleggen aan de kampen, alles, dat bestond allemaal

569

00:50:04,573 --> 00:50:11,710

niet. Dus ik denk dat dat zich in de loop der jaren op die manier ontwikkeld heeft.

570

00:50:11,710 --> 00:50:12,220

En je bent tegelijkertijd opgevoed zonder moeder in feite.

571

00:50:12,220 --> 00:50:12,220

Ja. Ja. Ja.

572

00:50:12,220 --> 00:50:12,880

Heb je daarvan

573

00:50:12,880 --> 00:50:17,620

Ik ben helemaal niet opgevoed.

574

00:50:17,690 --> 00:50:18,910

Ben je helemaal niet opgevoed?

575

00:50:18,910 --> 00:50:25,318

Jawel, maar ja, die Tsjechische vrouw, die pleegmoeder of stiefmoeder, die heeft me nooit opgevoed

576

00:50:25,318 --> 00:50:31,988

eigenlijk. Die was ook regelmatig in Praag bij haar ouders, en dan was ze met haar zuster in Amerika.

577

00:50:31,988 --> 00:50:38,528

Niet dat ik dat erg vond hoor, maar ik vond het gewoon een beetje vreemd als je een schoolgaand kind

578

00:50:38,528 --> 00:50:45,198

hebt. Dan moet er toch samen ontbeten worden enzovoorts? Maar dat soort dingen waren er eigenlijk niet

579

00:50:45,198 --> 00:50:51,738

en dat heb ik ook toen niet gemist. Later heb ik gedacht, jullie hebben het niet goed gedaan, jullie

580

00:50:51,738 --> 00:50:58,212

hebben het verkeerd gedaan. Want dat zijn nou juist de leuke momenten om met je gezin bij elkaar te

581

00:50:58,212 --> 00:51:04,816

zijn. En dat merk je dan later en als je dat dan zelf doet binnen je eigen gezin dan ga je ook merken

582

00:51:04,816 --> 00:51:09,460

wat je dan gemist hebt. Nou, zo bedoel ik daarmee dat in de loop van de

583

00:51:09,460 --> 00:51:09,460

Wie was er dan lief tegen je?

584

00:51:09,460 --> 00:51:09,860

M'n vader.

585

00:51:17,350 --> 00:51:19,090

Ze was niet onaardig tegen me hoor!

586

00:51:20,450 --> 00:51:20,450

Nee,

587

00:51:20,450 --> 00:51:23,330

niet onaardig.

588

00:51:23,330 --> 00:51:25,707

Ik heb pas een gesprek met haar gehad, een paar jaar geleden, toen zei ik: "Ik wil

589

00:51:25,707 --> 00:51:28,085

eens met je praten." Toen heeft ze tegen me gezegd: "Je mag me niet, hè?" Ik zeg:

590

00:51:28,085 --> 00:51:30,260

"Nee, het is niet een kwestie van ik mag je niet, maar ik heb niks met je."

591

00:51:30,260 --> 00:51:31,680

"Ik heb geen chemie met je."

592

00:51:31,680 --> 00:51:35,705

Ik heb geen chemie. En dat heb ik nog steeds niet. Zoals ik bij

593

00:51:35,705 --> 00:51:39,540

sommige mensen wel een chemie heb en met andere mensen niet.

594

00:51:39,840 --> 00:51:40,450

[haalt neus op]

595

00:51:44,660 --> 00:51:57,110

We komen terug op Sobibor. Hoe is dat gegroeid, dat je Nebenkläger werd?

596

00:51:57,110 --> 00:52:02,768

Oh, Nebenkläger, oh, dat is erg simpel. Ik wist er niets van, zoals veel mensen er niets vanaf

597

00:52:02,768 --> 00:52:08,130

wisten, nu is het wat meer. Ik las een artikel in de krant, van Johannes Houwink ten Cate.

598

00:52:09,460 --> 00:52:09,460

Die je intussen hebt leren kennen.

599

00:52:09,460 --> 00:52:16,387

Johannes heb ik leren kennen en die heb ik een mail gestuurd en gezegd hoe zit dat, waar

600

00:52:16,387 --> 00:52:23,394

moet ik wezen, hoe kan ik me daar wat meer over oriënteren, aanmelden, wat dan ook? Nou,

601

00:52:23,394 --> 00:52:29,850

binnen 48 uur was ik bij de club aangesloten! Bij die Rozette en die Jetje [lacht]

602

00:52:32,480 --> 00:52:41,273

En ik zeg nou nogmaals erbij wat ik tegen alle andere interviewers ook heb gezegd, iedereen vraagt

603

00:52:41,273 --> 00:52:49,618

waarom doe je dat? Want ik heb binnen mijn vriendenkring mensen die er niks meer mee te maken

604

00:52:49,618 --> 00:52:57,963

willen hebben. Ik heb erbij die op een afstand zeggen: nou, interessant hoor, en ik heb erbij

605

00:52:57,963 --> 00:53:06,757

die zeer bewust daarbij aanwezig zijn. Voor mij heeft het een aantal aspecten, wat in de afgelopen

606

00:53:06,757 --> 00:53:15,282

twee maanden gegroeid is zou ik haast willen zeggen. Want twee maanden geleden hebben we geloof

607

00:53:15,282 --> 00:53:24,075

ik een eerste bijeenkomst gehad, zo ongeveer. Ten eerste is het zo dat ik vind dat het recht z'n

608

00:53:24,075 --> 00:53:32,779

loop moet hebben. Ik vind dat iemand die van mij de stoel op het balkon steelt, nou, als die geen

609

00:53:32,779 --> 00:53:41,932

straf krijgt, big deal. Maar, en ik chargeer natuurlijk nu hè, [hoest] als ik nou dit soort wandaden,

610

00:53:41,932 --> 00:53:50,457

van Demjanjuk bekijk, dan zeg ik ja, hier, deze man moet gestraft worden. En of-ie nou gestraft

611

00:53:50,457 --> 00:53:58,891

wordt met drie jaar of met dertien jaar, dat is voor mij niet relevant, wat wil je van een man

612

00:53:58,891 --> 00:54:02,839

van 89 jaar. Voor mij is relevant dat de man

613

00:54:09,940 --> 00:54:17,781

z'n straf niet mag ontlopen. En nogmaals, of het drie jaar of dertien jaar is,

614

00:54:17,781 --> 00:54:25,427

is niet relevant, maar hij mag niet meer in deze vrije wereld genieten van het

615

00:54:25,427 --> 00:54:33,170

leven, laat ik het zo zeggen. Dat is één. Andere reden is dat ik denk dat het

616

00:54:33,170 --> 00:54:40,130

het laatste proces is. Ben jij al bij Vera de Jong geweest, in Brussel?

617

00:54:40,130 --> 00:54:40,460

Nog niet nee

618

00:54:40,460 --> 00:54:41,240

Ga je daar naartoe?

619

00:54:41,240 --> 00:54:43,870

Als ze het goed vindt, maar dat is nog niet zeker.

620

00:54:43,870 --> 00:54:49,317

Ja, ja. Ik sprak haar gister, een heel goeie vriendin van ons, die

621

00:54:49,317 --> 00:54:54,600

gaat overigens voor het eerst in haar leven naar Duitsland, hè?

622

00:54:54,600 --> 00:54:54,600

Weet ik.

623

00:54:54,600 --> 00:54:54,600

En ze vliegt met Lufthansa!

624

00:54:54,600 --> 00:54:54,600

Ja.

625

00:54:54,600 --> 00:54:57,650

Goed. Eh wat wou ik zeggen?

626

00:54:57,650 --> 00:55:02,500

We hadden het over Demjanjuk.

627

00:55:02,500 --> 00:55:16,817

Oh ja, daar had ik het gisteravond telefonisch met Vera over, dat is het enige wat

628

00:55:16,817 --> 00:55:30,960

wij nog kunnen doen om onze ouders gerechtigheid, laten we het maar zo zeggen, te

629

00:55:31,240 --> 00:55:40,022

geven. Oké. En dat is, ons daar te manifesteren en daarmee de wereld en niet alleen

630

00:55:40,022 --> 00:55:48,492

het Duitse volk te laten merken, te tonen, dat dit zaken zijn die niet kunnen. Ik

631

00:55:48,492 --> 00:55:57,066

chargeer even door het heel simpel te zeggen. En dat je daarmee ook een aanwijzing

632

00:55:57,066 --> 00:56:05,639

kan geven om te voorkomen dat dat soort dingen nog gebeurt. Ik denk, als je me zou

633

00:56:05,639 --> 00:56:12,750

vragen: heeft dat enige zin, dat het antwoord dan onomwonden nee is.

634

00:56:12,750 --> 00:56:15,190

Maar je doet het toch [lacht]

635

00:56:15,190 --> 00:56:17,610

Ja, maar dat geeft je, dat is die genoegdoening die je hebt.

636

00:56:17,610 --> 00:56:17,750

Natuurlijk

637

00:56:17,750 --> 00:56:20,990

Kijk, wat er in Rwanda is gebeurd

638

00:56:21,450 --> 00:56:23,290

wat er in Darfoer gebeurt,

639

00:56:23,750 --> 00:56:26,850

wat er in Congo gebeurt

640

00:56:26,850 --> 00:56:29,030

[zucht]

641

00:56:29,030 --> 00:56:29,230

Wat zucht je?

642

00:56:31,790 --> 00:56:37,410

Dat zijn dingen die zich allemaal na de oorlog hebben afgespeeld, zeer

643

00:56:37,410 --> 00:56:42,630

recent, met de huidige communicatiemiddelen, en toch gebeurt het.

644

00:56:42,900 --> 00:56:46,980

Toen je dat artikel las, ging dat over de Stichting Sobibor of

645

00:56:46,980 --> 00:56:47,590

ging dat al over Demjanjuk?

646

00:56:47,590 --> 00:56:50,380

Het ging alleen over Nebenkläger, ik wist helemaal niet van het bestaan af.

647

00:56:50,380 --> 00:56:50,480

Oké

648

00:56:50,480 --> 00:56:52,930

Ik wist helemaal niet wat het was.

649

00:56:52,930 --> 00:56:53,810

Jij hebt je gewoon daarbij

650

00:56:54,580 --> 00:56:54,720

aangesloten?

651

00:56:54,720 --> 00:56:57,955

Ik begreep wat het was, maar ik wist helemaal niet dat het

652

00:56:57,955 --> 00:57:01,080

via het recht kon. Want in Nederland kennen we dat niet.

653

00:57:01,450 --> 00:57:01,720

Nee.

654

00:57:01,720 --> 00:57:04,120

Maar in Duitsland kent men het dus wel.

655

00:57:04,120 --> 00:57:06,730

En je besloot je daarbij te voegen.

656

00:57:06,770 --> 00:57:07,440

Ja! Ja.

657

00:57:07,440 --> 00:57:08,780

Was eigenlijk een heel simpele beslissing.

658

00:57:08,780 --> 00:57:09,970

Hele simpele beslissing geweest.

659

00:57:09,970 --> 00:57:16,000

Ik wacht nooit zo lang met beslissingen te nemen. Ik vond dat ik dat moest doen.

660

00:57:16,030 --> 00:57:21,316

Niet wetende waar dat allemaal toe zou leiden. Niet wetende dat je natuurlijk

661

00:57:21,316 --> 00:57:26,191

de afgelopen tijd zo vaak je hele ziel bloot hebt moeten leggen; moeten

662

00:57:26,191 --> 00:57:29,829

leggen niet, blootgelegd hebt. Maar oké, het zij zo.

663

00:57:29,830 --> 00:57:33,420

Maar heb je je ziel blootgelegd aan journalisten of eh?

664

00:57:33,420 --> 00:57:33,960

Ja! Ja!

665

00:57:33,960 --> 00:57:35,030

Meer dan nu?

666

00:57:35,030 --> 00:57:35,600

Nee!

667

00:57:35,600 --> 00:57:36,580

Gewoon zo?

668

00:57:36,580 --> 00:57:36,970

Ja!

669

00:57:36,970 --> 00:57:38,030

Oké

670

00:57:38,030 --> 00:57:41,814

Ja! Ik vind dat als zij een goed artikel schrijven waarvan ik eis dat ik het

671

00:57:41,814 --> 00:57:45,550

zie, als ik zie hoe die Jan Friedmann van Der Spiegel het omschreven heeft:

672

00:57:47,750 --> 00:57:54,947

ausgezeichnet! Prima. Ik heb twee kleine wijzigingen aangebracht. Hij had het hier over [grinnikt] dat-ie

673

00:57:54,947 --> 00:58:01,869

hier zat, mooie zilveren dingen en Aziatisch en Afrikaanse kunst. Ik heb gezegd: nee, het zijn mooie

674

00:58:01,869 --> 00:58:08,790

dingen die ik uit Azië en Afrika heb meegenomen van al m'n reizen. Nou, en ik heb nog één klein

675

00:58:08,790 --> 00:58:14,949

dingetje gewijzigd, maar: perfect. Hij heeft het zó goed verwoord. Ja! Prima! Zo is het.

676

00:58:14,950 --> 00:58:15,630

Wil je nog iets toevoegen?

677

00:58:15,630 --> 00:58:26,384

Ja, Selma, wil ik nog iets toevoegen? [zucht] Ja, kijk, jawel. Ik wil iets positiefs toevoegen.

678

00:58:26,384 --> 00:58:36,233

Ik wil toevoegen dat ondanks alles en héél misschien dankzij alles, je karakter en je

679

00:58:36,233 --> 00:58:46,875

wilskracht en je hele attitude ten opzichte van de wereld en de maatschappij door dat verleden

680

00:58:46,875 --> 00:58:56,611

ook gevormd worden. En daarbij heb ik dan nog gelukkig de gelegenheid gehad om primair

681

00:58:56,611 --> 00:59:07,366

vanwege m'n werk en secundair privé, zo verschrikkelijk veel landen, 140 landen te bezoeken;

682

00:59:07,366 --> 00:59:13,140

waar armoede is, waar rijkdom is, waar corruptie is

683

00:59:14,330 --> 00:59:21,516

waar de zaken netjes geregeld worden, waar je met alleen maar tien dollar kan stikken, waar jij

684

00:59:21,516 --> 00:59:28,778

aan de ene kant in het goede hotel zit en aan de andere kant de mensen dood op straat liggen, al

685

00:59:28,778 --> 00:59:36,268

die voorbeelden; dat we het toch gelukkig gered hebben, met z'n tweeën zeg ik daarbij. Want Elly

686

00:59:36,268 --> 00:59:43,681

heeft een heel andere geschiedenis. Met haar ouders uit de oorlog gekomen, nooit honger gehad, wel

687

00:59:43,681 --> 00:59:50,868

ondergedoken geweest onder een andere naam, maar met d'r ouders en totaal anders. Dat ik daar

688

00:59:50,868 --> 00:59:58,660

toch wel dankbaar voor ben. En ik heb kinderen die goed terecht zijn gekomen. Ik heb vier kleinkinderen

689

00:59:58,660 --> 01:00:05,846

waar we veel plezier van hebben. Ja, natuurlijk hebben we allemaal dips gehad in ons leven, qua

690

01:00:05,846 --> 01:00:13,487

gezondheid en qua werk en qua echtscheiding, in dit geval van m'n dochter dan, maar dat is allemaal

691

01:00:13,487 --> 01:00:20,674

weer op de pootjes terechtgekomen. Maar je moet, je moet, de golfbewegingen zijn er natuurlijk,

692

01:00:20,674 --> 01:00:25,440

maar als je de trend trekt, nou, dan ben ik best tevreden hoor.

693

01:00:25,440 --> 01:00:25,440

Daar is heel

694

01:00:25,440 --> 01:00:32,602

veel literatuur over. Herman Mousaph noemde het 'het wonder

695

01:00:32,602 --> 01:00:39,280

van de herrijzenis', de manier waarop de Joden na '45

696

01:00:39,400 --> 01:00:42,280

de scherven hebben aangeveegd

697

01:00:42,500 --> 01:00:48,480

en nieuwe levens, nieuwe gemeenschappen, nieuwe sociale bestanden, cohesie hebben

698

01:00:50,940 --> 01:00:51,210

opgebouwd,

699

01:00:51,400 --> 01:00:51,400

en daar ben je natuurlijk een voorbeeld van.

700

01:00:51,400 --> 01:00:53,200

Ja, ik denk het wel ja.

701

01:00:53,200 --> 01:00:55,530

Er zijn mensen, die

702

01:00:55,530 --> 01:00:56,890

het dan niet gelukt is omdat

703

01:00:57,160 --> 01:00:59,160

het leven zo aan stukken

704

01:01:00,440 --> 01:01:00,710

lag,

705

01:01:01,640 --> 01:01:01,640

teveel verdriet hadden,

706

01:01:01,640 --> 01:01:07,779

maar als je ze ziet bij die bijeenkomsten van die Nebenkläger,

707

01:01:07,779 --> 01:01:11,970

zijn het gewoon ook hele succesvolle, leuke

708

01:01:12,460 --> 01:01:12,970

energieke mensen.

709

01:01:12,970 --> 01:01:15,190

Er zijn een aantal bij, een David van Huiden ken ik,

710

01:01:15,190 --> 01:01:23,993

is naar dezelfde school geweest als ik, met Rob Wurms heb ik in besturen gezeten, met Vera,

711

01:01:23,993 --> 01:01:32,700

nou die ken ik al vijftig jaar, en John ook, haar man, hoe heet het, Leon Vieijra, ken ik,

712

01:01:33,030 --> 01:01:40,240

Rob Fransman ken ik, nou ja, dat zijn ze geloof ik.

713

01:01:40,240 --> 01:01:41,470

Dat zijn allemaal redelijk succesvolle

714

01:01:41,470 --> 01:01:41,670

mensen

715

01:01:41,670 --> 01:01:50,700

Het zijn allemaal mensen die zo op het oog allemaal goed terecht zijn gekomen.

716

01:01:50,700 --> 01:01:51,780

Ja.

717

01:01:52,130 --> 01:01:59,059

Zowel qua behuizing, financieel, emotioneel en ik denk dat iedereen, maar iedereen heeft z'n

718

01:01:59,059 --> 01:02:06,063

leven, natuurlijk bepaalde emotionele sentimentele momenten heeft, Joden en niet niet-Joden. En

719

01:02:06,063 --> 01:02:13,288

wij zijn waarschijnlijk een volk dat wat extra behept is daarmee, denk ik zo, en als je dan zo'n

720

01:02:13,288 --> 01:02:21,029

geschiedenis hebt als ik heb en vele andere hebben, dan krijg je nog een extra dimensie erbij [grinnikt].

721

01:02:21,029 --> 01:02:27,959

Maar ik kan die schakelaar makkelijk omdraaien. Ik heb hier een interview met jou, maar ik kan

722

01:02:27,959 --> 01:02:33,120

nu zo naar de tennisbaan lopen en een heerlijke wedstrijd gaan spelen.

723

01:02:33,120 --> 01:02:33,120

Nou, geweldig

724

01:02:33,120 --> 01:02:41,457

Dan denk ik nergens meer aan. Heerlijk! Heerlijk! Geen enkel probleem. Maar dat we ergens opzien

725

01:02:41,457 --> 01:02:48,840

tegen München, mij was het tijdens alle bijeenkomsten veel te vrolijk hoor, bij JMW.

726

01:02:48,840 --> 01:02:49,130

Te vrolijk?

727

01:02:49,130 --> 01:02:49,870

Te vrolijk ja.

728

01:02:49,870 --> 01:02:51,790

Dan ben je de eerste die dat zegt.

729

01:02:51,920 --> 01:02:54,380

a, ik denk dat daar een bepaalde onderhuidse spanning is.

730

01:02:54,380 --> 01:02:56,280

Te, optimistisch of

731

01:02:56,280 --> 01:03:00,190

Nee, te vrolijk, gewoon, er werd gelachen, we hebben gedaan en: hi, hoe is het

732

01:03:00,190 --> 01:03:03,700

met jou? [klopgeluid] en al die dingen, als je begrijpt wat ik bedoel?

733

01:03:03,700 --> 01:03:04,320

Ja.

734

01:03:05,060 --> 01:03:08,280

Ik denk dat het

735

01:03:08,280 --> 01:03:08,920

Serieuzer had gemoeten

736

01:03:08,920 --> 01:03:12,790

ja, ik had verwacht dat het serieuzer zou zijn.

737

01:03:12,790 --> 01:03:14,080

Ik vond het heel serieus

738

01:03:14,080 --> 01:03:22,761

Ja, het was serieus, maar ik had niet gedacht dat het, hoe zal ik het zeggen, dat

739

01:03:22,761 --> 01:03:31,443

het zo ontspannen zou zijn op het oog. Had ik niet verwacht. Maar ik ben blij dat

740

01:03:31,443 --> 01:03:39,160

het geweest is. Maar in München zie je ze allemaal van een andere kant.

741

01:03:39,160 --> 01:03:42,150

Laten we hopen dat het goed gaat

742

01:03:42,150 --> 01:03:49,081

Ja, ik denk dat het meest ingrijpende, emotionele, heftigste moment is, als we de eerste dag

743

01:03:49,081 --> 01:03:56,464

met z'n allen, met de partners erbij, met iedereen, over straat, van het hotel naar de rechtbank

744

01:03:56,464 --> 01:04:03,696

lopen. Ik denk dat dat hét moment is. En voor de eerste keer allemaal in onze gedachten hebben:

745

01:04:03,696 --> 01:04:08,970

nú gaan wij, vis á vis met Demjanjuk, dan zitten we in één ruimte.

746

01:04:08,970 --> 01:04:12,410

Als het zover komt.

747

01:04:12,410 --> 01:04:14,020

Hij is fit bevonden om

748

01:04:14,020 --> 01:04:14,400

het proces te doen.

749

01:04:14,400 --> 01:04:16,190

Heb ik gezien.

750

01:04:16,190 --> 01:04:19,516

Ja. Ja. Nou ja, geen zorgen voor de tijd, we zien het wel.

751

01:04:19,516 --> 01:04:22,270

Van: laat Gods water maar over Gods akker lopen.

752

01:04:22,270 --> 01:04:25,830

Laten we dat maar hopen.

753

01:04:25,830 --> 01:04:30,310

Ik ga spreken in de rechtszaal.

754

01:04:30,310 --> 01:04:30,420

Ja?

755

01:04:30,420 --> 01:04:34,935

Ik heb een speech gemaakt. Die heb ik ook ter goedkeuring

756

01:04:34,935 --> 01:04:38,500

aan Nestler gestuurd. Die is ook goedgekeurd.

757

01:04:38,950 --> 01:04:41,000

En dat gebeurt tijdens de pleidooien.

758

01:04:43,240 --> 01:04:46,120

Dus dat is niet die eerste drie dagen?

759

01:04:46,120 --> 01:04:47,330

Nee, was het maar waar!

760

01:04:47,330 --> 01:04:47,670

Veel later

761

01:04:47,670 --> 01:04:54,268

Was het maar waar! Ik neem hem mee, van you never know, was het maar waar. Ik

762

01:04:54,268 --> 01:05:00,695

wou maar dat ik mocht openen! Maar dat kan natuurlijk niet. Maar dat doe ik

763

01:05:00,695 --> 01:05:06,780

dus wel, ik doe dat uiteraard namens mijzelf en ik doe het in het Duits

764

01:05:07,510 --> 01:05:13,183

want ik weet dat de pers en de publieke tribune geen tolken hebben, dus doe ik het in

765

01:05:13,183 --> 01:05:18,790

het Duits, ik heb het Duits laten nakijken door mijn buurvrouw die lerares Duits is.

766

01:05:19,800 --> 01:05:25,990

Dat zal heel moeilijk zijn, maar ik wil het toch doorzetten!

767

01:05:25,990 --> 01:05:31,690

Dit is het tweede gesprek met Rudie Cortissos. Rudie, we hadden afgesproken

768

01:05:31,690 --> 01:05:37,086

om het er nog eens over te hebben wat het hele gebeuren rond het proces

769

01:05:37,086 --> 01:05:41,190

tot nu voor je betekend heeft. Wil je daarover praten?

770

01:05:41,190 --> 01:05:46,174

Ja hoor. Ik kan nu wel praten, ik kan er heel rustig over praten en ik kan er ook

771

01:05:46,174 --> 01:05:51,158

heel duidelijk antwoord op geven. Het is een fase in mijn leven die ik ondanks de

772

01:05:51,158 --> 01:05:56,389

emotie en de heftigheid absoluut niet had willen missen. Het heeft me zo'n ervaring

773

01:05:56,389 --> 01:06:00,820

gegeven, het heeft me eigenlijk in een bepaald opzicht een kick gegeven.

774

01:06:00,820 --> 01:06:02,370

Een kick?

775

01:06:02,370 --> 01:06:02,370

Ja.

776

01:06:02,370 --> 01:06:02,370

Hoezo?

777

01:06:03,140 --> 01:06:03,780

Ja

778

01:06:03,780 --> 01:06:04,690

Leg dat uit.

779

01:06:04,690 --> 01:06:11,082

Het is iets, het is een stuk ervaring, het is iets, ik had me dat niet anders kunnen voorstellen,

780

01:06:11,082 --> 01:06:17,211

daar in Duitsland. Zeven Duitse rechters in Beieren, in München, waar het in negentiendrie-,

781

01:06:17,211 --> 01:06:23,208

vier-, vijfendertig allemaal begonnen is. We waren uitstekend voorbereid, maar de realiteit

782

01:06:23,208 --> 01:06:29,601

is dan altijd wat anders. En het feit dat de voorzitter van de rechtbank tegen alle verwachtingen

783

01:06:29,601 --> 01:06:35,598

in niet gevraagd heeft: wie bent u en wie vertegenwoordigt u, nee, hij heeft gezegd: u bent

784

01:06:35,598 --> 01:06:42,188

die en die, u vertegenwoordigt die en die en vertelt u nou uw verhaal maar. Nou, dat kwam eigenlijk,

785

01:06:42,188 --> 01:06:45,549

in het Duits zou je zeggen, als gefundenes Fressen,

786

01:06:46,260 --> 01:06:53,198

want dat is hetgeen we eigenlijk allemaal wilden en niet wisten dat we die kans zouden krijgen.

787

01:06:53,198 --> 01:07:00,575

En dat is fijn, als je dat verhaal eens een keertje kwijt kan. Waarom is dat fijn? Ik kan dat verhaal

788

01:07:00,575 --> 01:07:07,732

thuis niet kwijt omdat mijn vrouw gewoon daar niet mee geconfronteerd wil worden. Dat is haar goed

789

01:07:07,732 --> 01:07:14,817

recht, ze is ook bij de opname van het Spielberg-project niet aanwezig geweest, heeft de film ook

790

01:07:14,817 --> 01:07:21,974

nooit gezien, prima. Je wil je vrienden er niet mee lastig vallen. Het is zoiets persoonlijks. Het

791

01:07:21,974 --> 01:07:29,205

geeft een enorm fijn, goed gevoel om dat toch eens een keertje te doen. En dat heb ik nou drie keer

792

01:07:29,205 --> 01:07:36,143

in m'n leven gedaan en ik heb daar absoluut geen spijt van. En de laatste keer was natuurlijk

793

01:07:36,143 --> 01:07:43,520

wel heel bijzonder. De keer daarvoor was met het Spielberg-project, maar dat had niets met het proces

794

01:07:43,520 --> 01:07:50,532

te maken, dat is eigenlijk je eigen gevoelens laten vastleggen met documenten erbij op tafel. We

795

01:07:50,532 --> 01:07:57,689

zaten hier aan tafel. En ik heb dat een keer gedaan in 1967 toen ik een kapitein van de landmacht,

796

01:07:57,689 --> 01:08:04,701

de Sociale Dienst, het verhaal heb moeten vertellen waarom ik eigenlijk naar Israël ging en wat

797

01:08:04,701 --> 01:08:11,858

er eigenlijk in de oorlog gebeurd was. We praten dus 1967 hè, wel van 45 jaar geleden bijna, toen

798

01:08:11,858 --> 01:08:19,016

er nog maar heel weinig bekend was en iemand tegen mij zei: meneer, dit heb ik nog nooit van m'n

799

01:08:19,016 --> 01:08:22,230

leven gehoord. Nou ben ik al zó lang erbij!

800

01:08:22,230 --> 01:08:26,006

Het opvallende is dat je een interview met mij hebt gegeven en dat je het

801

01:08:26,006 --> 01:08:29,370

niet hebt verteld en dus vraag ik je om het verhaal te vertellen.

802

01:08:29,410 --> 01:08:33,280

Alweer? Het verhaal, welk verhaal?

803

01:08:33,280 --> 01:08:36,140

Dat je voor de rechtbank hebt verteld, je hebt drie keer het verhaal verteld.

804

01:08:36,140 --> 01:08:43,857

Ja [zucht], het verhaal, kijk, wat heb ik bij de rechtbank verteld: dat het verlies van zo'n naaste

805

01:08:43,857 --> 01:08:51,497

als je vader of je moeder, in dit geval mijn moeder, dat dat zo'n invloed op je leven heeft gehad.

806

01:08:51,497 --> 01:08:58,832

Niet dagelijks, maar eigenlijk nog steeds. Als ik de gelegenheid zou krijgen, als Demjanjuk niet

807

01:08:58,832 --> 01:09:06,320

komt te overlijden, zal ik in de rechtszaal spreken in oktober, november, bij de pleidooien. En ik

808

01:09:06,320 --> 01:09:14,114

zal daar iets voorlezen en één van de dingen, en dat geef ik je dan daarbij, wat nog een rol speelt,

809

01:09:14,114 --> 01:09:21,525

als ik bij de tandarts ben om een nieuwe kroon te hebben, dan gaan mijn gedachten naar Auschwitz,

810

01:09:21,525 --> 01:09:29,089

Sobibor, naar datgene wat ik gehoord, gelezen, gezien heb, van dat ze die vergaste mensen de gouden

811

01:09:29,089 --> 01:09:33,980

kiezen eruit hebben getrokken. Die gedachteassociaties komen er.

812

01:09:33,980 --> 01:09:41,361

Een heel raar voorbeeld: als ik op het toilet ben, dan komt het wel eens voor dat ik denk: hoe hebben

813

01:09:41,361 --> 01:09:48,596

ze dat in Godsnaam in die veewagens, 72 uur lang, gedaan op die tonnen die daar waren? En dat delen

814

01:09:48,596 --> 01:09:55,904

met 60, 65 mensen? Nou ja, dat zijn dingen die een rol blijven spelen, maar niet elke minuut, ik ben

815

01:09:55,904 --> 01:10:03,504

er niet altijd mee bezig, dat heb ik ook bij de rechtbank verteld. En ik heb dus gezegd hoe de gevoelens

816

01:10:03,504 --> 01:10:10,739

zijn. Hoe je een gezin gemist hebt, hoe je een homogeniteit gemist hebt. En dat kwam natuurlijk ook

817

01:10:10,739 --> 01:10:18,047

door het gemis van een echte moeder. Rechter Alt, de voorzitter, heeft mij gevraagd: "Wanneer wist u

818

01:10:18,047 --> 01:10:25,428

dat uw moeder vermoord was?" Toen heb ik tegen hem gezegd: "Ik denk dat ik dat niet, ik kan u er geen

819

01:10:25,428 --> 01:10:33,029

antwoord op geven. Ik denk, meneer Alt, dat ik dat geweten heb op het moment dat mijn vader zoiets tegen

820

01:10:33,029 --> 01:10:40,483

mij gezegd zou hebben in 1947, '48: ik ga een nieuwe moeder voor je zoeken. Iets in die trant." Nou,

821

01:10:40,483 --> 01:10:47,937

dat heb ik hem dus verteld en daarmee duid ik ook aan hoe ik over deze zaak denk en misschien had mijn

822

01:10:47,937 --> 01:10:55,245

leven totaal anders geweest, en dat denk ik ook, als mijn vader een andere vrouw voor de tweede keer

823

01:10:55,245 --> 01:11:02,699

had getrouwd. Want waarom heeft hij deze vrouw getrouwd? Ik zou het niet weten. Een lieve vrouw is het

824

01:11:02,699 --> 01:11:10,154

niet. Een aimabele vrouw is het niet, een warme vrouw is het zeker niet. Ze is een Slavische, een echt

825

01:11:10,154 --> 01:11:17,608

Slavisch type, geen Joodse vrouw, heeft een ander gevoel. En daarom begrijp ik ook niet dat mijn vader

826

01:11:17,608 --> 01:11:20,969

met haar getrouwd is. Maar ja, ik heb het haar

827

01:11:20,970 --> 01:11:20,970

Geborgenheid?

828

01:11:20,970 --> 01:11:23,930

Geborgenheid, ze leek op m'n moeder

829

01:11:23,990 --> 01:11:24,410

Oh?

830

01:11:24,410 --> 01:11:24,870

Komt natuurlijk ook

831

01:11:24,870 --> 01:11:25,970

Dat heb je nog niet verteld!

832

01:11:25,970 --> 01:11:33,109

Nee [lacht] er zijn nog wel meer dingen, misschien. Nee, ze leek, als ik een foto van mijn moeder

833

01:11:33,109 --> 01:11:40,544

zie, met lang blond haar tot op haar schouder en als ik haar zie toen ze 28 jaar was, dus mijn moeder

834

01:11:40,544 --> 01:11:47,684

was 31 dat ze omkwam, dan heeft dat iets van elkaar weg. Ik denk haast wel dat dat bij mijn vader

835

01:11:47,684 --> 01:11:54,897

een gedachteassociatie moet hebben opgeroepen. Nou ja, dat zijn zo onderdelen van het verhaal. Het

836

01:11:54,897 --> 01:12:02,184

heeft ook niet zolang geduurd daar voor de rechtbank, misschien tien minuten, een kwartier, waarbij

837

01:12:02,184 --> 01:12:09,251

de brief die mijn moeder uit de trein heeft gegooid, waarbij ik eigenlijk vergeten heb te zeggen

838

01:12:09,251 --> 01:12:16,538

dat dat twee brieven waren; ze heeft één brief geschreven die gewoon op de post is gegaan, vanuit

839

01:12:16,538 --> 01:12:23,678

Westerbork, en waar ze in schrijft: het is nu maandagavond, zeventien mei 1943 en we staan gepakt

840

01:12:23,678 --> 01:12:30,744

en gezakt om morgen doorgestuurd te worden, schrijft ze letterlijk, en één brief die ze uit de

841

01:12:30,744 --> 01:12:38,031

trein heeft gegooid tussen Westerbork en Nieuweschans, de grens over, waarin ze schrijft: we zitten

842

01:12:38,031 --> 01:12:45,171

in de trein en we zijn op weg naar Polen toe en ik houd me flink, etcetera, etcetera. Ik heb maar

843

01:12:45,171 --> 01:12:52,752

één brief genoemd, maar het ging in feite over de brief die ze uit de trein had gegooid. Het laatste,

844

01:12:52,752 --> 01:12:55,549

letterlijk en figuurlijk, levensteken.

845

01:12:56,440 --> 01:12:57,250

Hoe heeft die brief je bereikt?

846

01:12:57,250 --> 01:13:06,518

Die brief heb ik gevonden, nee, heb ik gekregen, of gevonden? Nadat mijn vader in 1959 is overleden.

847

01:13:06,518 --> 01:13:15,601

Mijn vader heeft mij die brief nooit laten lezen. En die brief is gevonden door iemand in de buurt

848

01:13:15,601 --> 01:13:24,313

van Assen, want dat schrijft die betreffende persoon ook, waarvan ik de naam niet weet, en die

849

01:13:24,313 --> 01:13:33,211

zegt: ik heb deze brief gevonden, er zijn meerdere kaarten en brieven geweest en we proberen dat

850

01:13:33,211 --> 01:13:42,202

toch te bezorgen bij de mensen. En die heeft er een postzegel opgeplakt en die brief is toen tien

851

01:13:42,202 --> 01:13:48,690

dagen daarna op het onderduikadres van mijn vader door de PTT bezorgd.

852

01:13:48,690 --> 01:13:51,930

Maar was hij geadresseerd aan het onderduikadres?

853

01:13:51,930 --> 01:13:52,300

Hij was gea

854

01:13:52,300 --> 01:13:57,623

dresseerd aan het onderduikadres en hij was geadresseerd aan

855

01:13:57,623 --> 01:14:02,770

de vrouw die dat huis bestierde op de Parnassusweg hier in

856

01:14:03,330 --> 01:14:03,810

Amsterdam, waar mijn

857

01:14:03,810 --> 01:14:11,574

vader ondergedoken was. Nee, nee, nee, nee, nee, in de brief werd de voornaam van mijn vader genoemd

858

01:14:11,574 --> 01:14:19,339

en er werd ook over mij gesproken, over 'het kind' en ik was dan 'het kind', want men noemde

859

01:14:19,339 --> 01:14:27,026

geen namen in de oorlog. En zo is die brief op een gegeven moment gevonden, of, die brief en ook de

860

01:14:27,026 --> 01:14:35,023

andere brief en ook de brief van de zuster van mijn moeder, die op twintig juni, dus vier weken daarna,

861

01:14:35,023 --> 01:14:42,943

in een andere trein naar Sobibor is vervoerd. Die brieven heb ik allemaal, plus wat andere documenten,

862

01:14:42,943 --> 01:14:50,475

gekregen na het overlijden van mijn vader. Ik geloof dat ik wel wist dat er wat was en dat dit er

863

01:14:50,475 --> 01:14:55,600

was, maar daar verder eigenlijk nauwelijks ooit naar gevraagd heb.

864

01:14:55,600 --> 01:15:01,000

Raar, 1959 en je vindt die brief.

865

01:15:01,000 --> 01:15:01,410

Ja.

866

01:15:01,410 --> 01:15:03,930

Kan je het moment herinneren?

867

01:15:04,000 --> 01:15:11,764

Nee. Nee. Nee. Nee. Ik heb de brief wel gekoesterd op een bepaalde manier, maar ik kan me niet

868

01:15:11,764 --> 01:15:19,611

herinneren wat voor emotie ik daarbij heb gehad, ik kan me ook niet herinneren hoe ik reageerde

869

01:15:19,611 --> 01:15:27,540

op die brief, nee. Nee. Nee. Misschien dat ik nog te druk met het overlijden van mijn vader was,

870

01:15:27,540 --> 01:15:35,552

die 46 jaar was toen hij overleed. Ik was net klaar met mijn studie, we zouden naar Israël gaan,

871

01:15:35,552 --> 01:15:41,830

ik kende Elly net, misschien dat dat zaken zijn die een rol hebben gespeeld.

872

01:15:41,830 --> 01:15:45,210

Kun je eventjes kijken naar je koordje? Zie je, je bent dat los aan het trekken. Ja, zo. Dank je.

873

01:15:45,210 --> 01:15:45,210

Oké.

874

01:15:45,210 --> 01:15:49,290

[lacht]voor de goede zaak.

875

01:15:49,290 --> 01:15:49,610

Goed.

876

01:15:50,930 --> 01:15:51,960

Dus, dus op dat ogenblik

877

01:15:52,120 --> 01:15:52,860

was het niet

878

01:15:52,860 --> 01:15:58,515

Misschien wel, ik weet het niet meer. Dat is net zoals ik niet meer weet wanneer mijn vader

879

01:15:58,515 --> 01:16:04,171

gezegd heeft dat mijn moeder was overleden. Hij heeft nooit gezegd: vermoord, nooit gezegd:

880

01:16:04,171 --> 01:16:09,702

vergast, dat weet ik wel. Want ik heb er wel eens naar gevraagd. Ik heb wel eens gevraagd

881

01:16:09,702 --> 01:16:15,234

aan mijn vader: "Waar is je trouwring?" Dan zei hij: "Die heb ik in m'n vestzakje." Dat

882

01:16:15,234 --> 01:16:20,020

was kennelijk een geijkt antwoord in die jaren. Nooit is, bijna niks verteld.

883

01:16:21,460 --> 01:16:26,170

Ja, en ik heb niet zoveel gevraagd, omdat je dus eh, je voelt

884

01:16:26,170 --> 01:16:30,650

op een gegeven moment misschien dat je dat niet moet doen.

885

01:16:30,650 --> 01:16:31,160

Andere tijd ook

886

01:16:31,160 --> 01:16:33,120

andere tijden, volkomen juist.

887

01:16:33,120 --> 01:16:33,290

Ja

888

01:16:33,290 --> 01:16:36,760

Men is nu veel opener over deze dingen,

889

01:16:37,460 --> 01:16:39,280

men weet ook veel meer.

890

01:16:39,280 --> 01:16:39,280

Men wist zo verdomde weinig toen.

891

01:16:40,040 --> 01:16:48,000

Wat heb je nog meer aan de rechter verteld? Je hebt de geschiedenis van de brieven verteld en toen

892

01:16:48,000 --> 01:16:48,150

ben je in snikken uit

893

01:16:49,120 --> 01:16:49,290

gebarsten?

894

01:16:49,290 --> 01:16:57,248

Nou ik heb aan de rechter verteld dat ik op vier verschillende adressen ondergedoken ben geweest,

895

01:16:57,248 --> 01:17:04,797

in m'n eentje, drieëneenhalf jaar lang. In het Nederlands noemde ik dat 'uit logeren', ik

896

01:17:04,797 --> 01:17:12,838

heb dat bij de rechtbank niet gezegd. Eind 1941 ben ik naar David, de broer van mijn vader gegaan,

897

01:17:12,838 --> 01:17:21,372

die gemengd gehuwd was, dus met een niet-Joodse vrouw. Van daaruit ben ik gegaan naar de Utrechtsestraat

898

01:17:21,372 --> 01:17:28,838

139. Ik heb ook nog een identiteitsplaatje uit die jaren. Dat was bij de familie Poort, dat

899

01:17:28,838 --> 01:17:36,305

was de Verwalter, de Nederlandse Verwalter van de sigarenzaak van mijn grootvader. Hoe lang

900

01:17:36,305 --> 01:17:43,854

ik daar geweest ben weet ik niet precies. Wél in een zomertijd, want ik heb foto's dat ik

901

01:17:43,854 --> 01:17:51,648

op het Amstelveld, wat daar vlakbij was, met konijntjes speelde. Van daaruit ben ik gegaan naar

902

01:17:51,648 --> 01:18:00,018

de Tolstraat 35, bij de familie Sakes en als ik me niet vergis was zij een zuster van het dienstmeisje

903

01:18:00,018 --> 01:18:02,890

van mijn ouders van voor de oorlog.

904

01:18:03,330 --> 01:18:10,028

Of hij was een broer, maar ik geloof dat het zo was. En daar ben ik gebleven tot de Hongerwinter. Ik

905

01:18:10,028 --> 01:18:17,062

heb in die jaren, het enige wat ik me kan herinneren, dat ik in die jaren af en toe naar mijn grootouders

906

01:18:17,062 --> 01:18:22,889

ben gegaan die op zolder zaten ondergedoken, in de Saffierstraat, wat op loopafstand is

907

01:18:22,890 --> 01:18:23,310

van de Tolstraat

908

01:18:24,440 --> 01:18:30,349

en dat ik bij mijn grootvader, dat heb ik niet bij de rechter verteld, maar dat vertel ik dan nu,

909

01:18:30,349 --> 01:18:36,137

kennelijk zo'n honger had dat ik tegen mijn grootvader zei van opa mag ik de schillen hebben,

910

01:18:36,137 --> 01:18:41,926

van de aardappels. En daar ben ik geweest tot in de Hongerwinter. Ik ben ook op school geweest,

911

01:18:41,926 --> 01:18:48,201

er is in de Tolstraat een Prinses Beatrixschool, ik heb daar ook leren bidden, het was een Christelijke

912

01:18:48,201 --> 01:18:54,050

school. En ja, op de een of andere manier was er geen geld meer of er was geen warmte meer of er

913

01:18:54,050 --> 01:18:58,619

was geen eten meer, ik ben toen naar de Parnassusweg gegaan, naar hetzelfde

914

01:18:58,660 --> 01:19:00,140

adres als mijn vader, tot het eind van de oorlog.

915

01:19:00,140 --> 01:19:00,140

Ja.

916

01:19:00,140 --> 01:19:03,690

Ja. En meer heb ik niet verteld.

917

01:19:03,690 --> 01:19:05,920

Dat kon ook niet in tien minuutjes voor de rechtbank.

918

01:19:05,920 --> 01:19:13,180

Nee, maar ik had alle tijd, maar er was eigenlijk niet meer te vertellen. Ik bedoel, kijk,

919

01:19:13,180 --> 01:19:20,038

niemand was er gebaat bij en dat hoeft ook niet om alle emoties daar open en bloot op

920

01:19:20,038 --> 01:19:26,250

tafel te leggen. Ik eh, ik heb [lacht schamper] er voldoende op tafel gelegd.

921

01:19:26,250 --> 01:19:26,250

Ja, absoluut.

922

01:19:26,250 --> 01:19:29,853

Dus dat was het. Maar het gaf een relief, zoals de Engelsen zeggen, een opluchting. Voor allemaal

923

01:19:29,853 --> 01:19:33,160

trouwens, de hele groep. Iedereen. Weten we. We hebben er veel met elkaar over gesproken.

924

01:19:33,160 --> 01:19:35,540

Om te vertellen over

925

01:19:35,540 --> 01:19:37,390

het verleden op een officiële manier.

926

01:19:37,390 --> 01:19:47,639

Ja, op een min of meer officiële gelegenheid, waarbij ik denk dat een hele belangrijke rol heeft gespeeld

927

01:19:47,639 --> 01:19:57,502

dat Demjanjuk naast ons lag, twee meter van ons vandaan. En dat, en we hebben dat bij elkaar gecheckt,

928

01:19:57,502 --> 01:20:07,268

niemand, ook ik niet, enige chemie had met deze man. Enig fysiek contact al uiteraard niet, maar enig

929

01:20:07,268 --> 01:20:17,324

oogcontact, enig stemcontact, enig gezichtscontact, niets, helemaal, deed me niets, maar geen van allen.

930

01:20:17,324 --> 01:20:24,480

Geen van de achttien heeft dat iets gedaan. Terwijl hij toch met mij in de

931

01:20:24,660 --> 01:20:25,980

Nee.

932

01:20:27,710 --> 01:20:30,650

Was je eerder in Duitsland geweest?

933

01:20:30,650 --> 01:20:30,650

Ik? O jee

934

01:20:32,740 --> 01:20:33,490

Jij bezoekt gewoon Duitsland?

935

01:20:33,490 --> 01:20:34,930

vijftig, zestig, zeventig keer.

936

01:20:35,280 --> 01:20:38,260

Ik heb viereneenhalf jaar in Italië gewoond en we, we reisden

937

01:20:38,540 --> 01:20:40,380

twee, drie keer per jaar met de auto heen en weer.

938

01:20:40,380 --> 01:20:41,380

Ja, op doortocht, maar

939

01:20:41,380 --> 01:20:42,590

Op vakantie?

940

01:20:43,120 --> 01:20:43,540

Nee.

941

01:20:43,540 --> 01:20:44,560

Bezoek?

942

01:20:44,850 --> 01:20:46,350

Eh, zakelijk.

943

01:20:46,350 --> 01:20:47,080

Zakelijk.

944

01:20:47,950 --> 01:20:49,540

Zakelijk. Vele malen.

945

01:20:49,540 --> 01:20:51,020

O ja, dus dat was

946

01:20:51,200 --> 01:20:51,460

geen

947

01:20:51,460 --> 01:20:56,550

O nee. Nee. En van de vreemde talen die ik spreek denk ik dat ik Duits het beste spreek.

948

01:20:56,850 --> 01:20:58,060

Niet Italiaans?

949

01:20:58,060 --> 01:21:04,885

Nee. [lacht] Nee. Nee. In een interview in het Verzetsmuseum werd mij ook die vraag gesteld,

950

01:21:04,885 --> 01:21:11,637

en toen heb ik gezegd: "Nee, ik ben er niet aan toe om met vakantie naar Duitsland te gaan"

951

01:21:11,637 --> 01:21:19,056

en ik heb toen gezegd, op vier mei 's middags heb ik gezegd: "Nee, ik ga niet naar het Schwarzwald

952

01:21:19,056 --> 01:21:24,250

met vakantie." Maar we zijn wel een lang weekend naar Berlijn geweest.

953

01:21:25,000 --> 01:21:25,190

Interessant

954

01:21:25,190 --> 01:21:28,070

Nou ja goed, maar dat is ook Duitsland natuurlijk.

955

01:21:28,830 --> 01:21:35,775

En ik denk ook dat je dat vandaag de dag ook niet meer kan vermijden. We hebben allemaal Duitse

956

01:21:35,775 --> 01:21:42,720

producten, ik weet niet, onwillekeurig, Duitsland is een Euroland, het is een Europees land, de

957

01:21:42,720 --> 01:21:49,519

mentaliteit is veranderd. Die mensen die het toen gedaan hebben zijn allemaal dood. Ik geloof

958

01:21:49,519 --> 01:21:56,391

dat je reëel in het leven moet staan. En dat deze generatie in deze tijd, daar mag je niet op

959

01:21:56,391 --> 01:22:02,240

terugkomen. In die zin althans. Je mag er wel over spreken en het erover hebben.

960

01:22:02,240 --> 01:22:04,300

Maar dat is

961

01:22:04,470 --> 01:22:04,580

een must. Vind ik.

962

01:22:04,580 --> 01:22:06,330

Natuurlijk. Oké, je zei dat je goed was voorbereid.

963

01:22:06,800 --> 01:22:12,620

Had je ook voor het proces al veel contact met de Nebenkläger? Of is dat rond een groep gegroeid?

964

01:22:12,620 --> 01:22:15,020

Nou, er zijn er een aantal die ik kende,

965

01:22:16,010 --> 01:22:23,052

waarvan ik niet wist [grinnikt] dat ik ze in april vorig jaar ook zou ontmoeten.

966

01:22:23,052 --> 01:22:29,742

Louis van Velzen kende ik, ik kende Rob Wurms. Rob Wurms heb ik zelfs mee in

967

01:22:29,742 --> 01:22:35,199

een bestuur gezeten. Mary Richheimer kende ik, Jules kende ik,

968

01:22:36,580 --> 01:22:40,232

David van Huiden kende ik, heeft dus ook op het Amsterdams Lyceum

969

01:22:40,232 --> 01:22:43,210

gezet, ik geloof dat ze dat wel zo'n beetje zijn.

970

01:22:44,190 --> 01:22:46,930

En je vroeg of ik ?

971

01:22:46,930 --> 01:22:50,510

Nou, of die groep méér een groep is geworden

972

01:22:50,510 --> 01:22:51,190

Ja.

973

01:22:51,190 --> 01:22:52,140

Want wat is er gebeurd?

974

01:22:52,140 --> 01:22:54,760

Ja, dat weet ik niet. Ik weet niet wat er gebeurd is.

975

01:22:54,820 --> 01:22:55,060

Nee

976

01:22:55,060 --> 01:23:00,610

Nee, die groep heeft iets, ja, er is natuurlijk een hele dikke rode draad die door die groep loopt.

977

01:23:03,350 --> 01:23:12,472

Ja. Die groep verheugt zich erop dat die 20 of 19 juli elkaar weer ziet. We zeggen dat niet, we

978

01:23:12,472 --> 01:23:22,362

handelen er niet naar, maar we hebben allemaal datzelfde gevoel. Dat groepsgevoel is ook erg belangrijk

979

01:23:22,362 --> 01:23:31,676

natuurlijk om het te verwerken, het is ook erg belangrijk om je tegen bepaalde dingen te wapenen,

980

01:23:31,676 --> 01:23:40,702

zou ik haast willen zeggen. En het geeft mij ook uit ander oogpunt een goed gevoel, die groep.

981

01:23:40,702 --> 01:23:51,264

Dat ik weet dat Joden van diverse pluimage, van diverse kerkgenootschappen of geen lid van kerkgenootschappen,

982

01:23:51,264 --> 01:23:55,970

op zo'n goeie manier met elkaar om kunnen gaan.

983

01:23:56,270 --> 01:23:58,800

Ik heb dat zo vaak zo anders meegemaakt.

984

01:23:58,800 --> 01:23:59,980

[lacht]oh ja

985

01:23:59,980 --> 01:24:00,830

Tot op de dag van vandaag.

986

01:24:00,830 --> 01:24:07,430

En dat is goed. Er is ook geen onvertogen woord in die hele groep geweest.

987

01:24:07,430 --> 01:24:13,050

Op geen enkel moment. Voor zover ik het heb kunnen constateren.

988

01:24:13,050 --> 01:24:17,930

Rob,

989

01:24:17,930 --> 01:24:18,150

Rudy

990

01:24:18,150 --> 01:24:19,360

Sorry, Rudy

991

01:24:19,360 --> 01:24:19,460

[lacht]

992

01:24:19,460 --> 01:24:23,529

Toen, toen we het hier over dit tweede gesprek hadden, heb ik je geschreven:

993

01:24:23,529 --> 01:24:27,010

ik wil heel graag praten over de verdwijnende vrouwen in je leven

994

01:24:28,000 --> 01:24:28,740

want dat is,

995

01:24:28,740 --> 01:24:32,330

als je het interview met je leest,

996

01:24:33,060 --> 01:24:34,870

een soort rooie draad.

997

01:24:35,500 --> 01:24:36,090

Is dat zo?

998

01:24:36,090 --> 01:24:40,300

Nou, je moeder is verdwenen

999

01:24:40,300 --> 01:24:40,850

Ja, en de

1000

01:24:41,160 --> 01:24:42,620

onderduikmoeder is ook verdwenen!

1001

01:24:42,620 --> 01:24:43,800

Iedereen is verdwenen.

1002

01:24:43,800 --> 01:24:52,128

Die heeft mijn vader een klap in z'n gezicht gegeven, die is de deur uitgegaan en die hebben we

1003

01:24:52,128 --> 01:25:00,200

nooit meer gezien. Terwijl ze zes jaar mijn vader verzorgd heeft en hem gered heeft, etcetera.

1004

01:25:00,200 --> 01:25:02,710

Maar ze heeft ook jou verzorgd.

1005

01:25:03,050 --> 01:25:11,065

Ze heeft ook mij verzorgd, maar het gekke is, dat ik nog wel contact met haar gehad heb, want ik

1006

01:25:11,065 --> 01:25:19,247

had er kennelijk toch wel enige behoefte aan, want ik heb ook, buiten mijn vader om, toen wel eens

1007

01:25:19,247 --> 01:25:27,346

contact gezocht met m'n onderduik. Niet met Poort, m'n oom, zolang die leefde, maar die is in

1008

01:25:27,346 --> 01:25:35,695

1960 overleden, maar met Sakes ook. Uit de Tolstraat. Ik had er kennelijk op de een of andere manier

1009

01:25:35,695 --> 01:25:43,961

behoefte aan om daar wel eens mee te spreken. Dat komt ook omdat mijn vader verschrikkelijk weinig,

1010

01:25:43,961 --> 01:25:52,143

zo niet niets heeft verteld over hoe dat gezin reilde en zeilde voor de oorlog en een stukje in de

1011

01:25:52,143 --> 01:26:00,242

oorlog. En dat dat dienstmeisje van mijn ouders dat natuurlijk wel kon vertellen, een beetje, hoe

1012

01:26:00,242 --> 01:26:08,841

dat gezin reilde en zeilde. Hoewel het natuurlijk zo verschrikkelijk lang geleden was, het was minstens

1013

01:26:08,841 --> 01:26:17,357

een halve eeuw geleden, en ze weinig kon vertellen, maar je zuigt dan elk gegeven op. En ja, de vrouw,

1014

01:26:17,357 --> 01:26:21,950

ja, zij is verdwenen en zij was van 1902, Greta Knuijt.

1015

01:26:21,950 --> 01:26:23,160

Dat was het dienstmeisje?

1016

01:26:23,160 --> 01:26:24,280

Nee, dat was de onderduik.

1017

01:26:24,280 --> 01:26:24,820

O de onderduik.

1018

01:26:24,820 --> 01:26:28,383

Waar mijn vader dus de hele oorlog ondergedoken is geweest.

1019

01:26:28,383 --> 01:26:30,860

En waar ik het laatste deel van de oorlog

1020

01:26:30,860 --> 01:26:38,833

ben geweest. En verder zijn er niet zoveel vrouwen, ja, mijn pleegmoeder,

1021

01:26:38,833 --> 01:26:46,260

ja, die, daar heb ik nog wel contact mee, maar daar heb ik niks mee.

1022

01:26:46,260 --> 01:26:46,260

Moet je even goedendag zeggen?

1023

01:26:46,260 --> 01:26:46,260

[roept] Elly!

1024

01:26:46,260 --> 01:26:51,830

Laten we beginnen. Kijk, je moeder is de grote afwezige

1025

01:26:52,270 --> 01:26:56,110

in je leven en je leert natuurlijk heel veel van je moeder.

1026

01:26:56,110 --> 01:26:56,110

Ja

1027

01:26:56,110 --> 01:26:56,110

Ik kan me voorstellen dat je

1028

01:26:56,110 --> 01:26:56,110

Ik heb niks geleerd

1029

01:26:56,110 --> 01:26:57,790

de informatie

1030

01:26:57,790 --> 01:26:57,790

[lacht]

1031

01:26:57,790 --> 01:26:58,030

Je hebt niks geleerd

1032

01:26:58,030 --> 01:26:58,440

Nee, nul komma nul

1033

01:26:58,440 --> 01:27:00,770

dat je iedere informatie over haar

1034

01:27:00,910 --> 01:27:01,080

opzuigt

1035

01:27:01,080 --> 01:27:01,730

Ja

1036

01:27:01,740 --> 01:27:03,710

Heb je een beeld gekregen of helemaal niks?

1037

01:27:03,710 --> 01:27:03,710

Nee

1038

01:27:03,710 --> 01:27:05,490

En je vader heeft ook nooit

1039

01:27:05,720 --> 01:27:06,690

over haar gepraat?

1040

01:27:06,690 --> 01:27:07,610

Nee. Nauwelijks.

1041

01:27:07,610 --> 01:27:08,850

Je hebt hem ook niet gevraagd dat ze het

1042

01:27:08,850 --> 01:27:14,833

Ik heb hem wel eens gevraagd, maar niet diep, diepgaand, niet gesprekken zoals wij dat

1043

01:27:14,833 --> 01:27:21,094

nu hebben of zoals ik dat later heb gehad. Nee, helemaal niet. Nee. Nee. Ik weet eigenlijk

1044

01:27:21,094 --> 01:27:27,356

helemaal niets. Ik heb foto's, een heleboel foto's en ik heb ook foto's van vrienden

1045

01:27:27,356 --> 01:27:33,548

van ze en bij sommigen staat een naam eronder, maar het zegt me allemaal niks. Die mensen

1046

01:27:33,548 --> 01:27:38,140

zijn allemaal dood. Zijn allemaal niet uit de oorlog teruggekomen.

1047

01:27:38,860 --> 01:27:44,012

Ik weet ook niet wie het zijn. De enige die nog leeft is Bep Peereboom, dat is

1048

01:27:44,012 --> 01:27:49,429

een aangetrouwde nicht van mijn vader en die weet ook niet wie dat zijn. Ze hadden

1049

01:27:49,429 --> 01:27:54,582

heel veel contact, die twee neven, dus haar man, Loek Peereboom en mijn vader,

1050

01:27:54,582 --> 01:27:58,810

maar nee, zij weet het ook niet. Kan ook geen opheldering geven.

1051

01:27:58,810 --> 01:28:09,020

Absoluut niet. Goh. En de volgende vrouw in je leven was natuurlijk je onderduikmoeder.

1052

01:28:09,020 --> 01:28:15,764

Ja, maar dat is maar zeer beperkt geweest, zes maanden, dat ik ondergedoken was en toen in

1053

01:28:15,764 --> 01:28:22,359

negentienvijf-, -zes-, -zevenenveertig woonden we op de Minervalaan en daar was zij. Zij

1054

01:28:22,359 --> 01:28:29,104

bestierde het huis, moet ik zeggen, en werkte met mijn vader samen in de zaak om die op te

1055

01:28:29,104 --> 01:28:36,074

bouwen. En dat is erg goed gelukt. En mijn vader heeft dus Vera ontmoet in Praag en ik geloof

1056

01:28:36,074 --> 01:28:43,418

niet dat hij ooit iets tegen Greta Knuijt heeft gezegd. Ik denk dat het min of meer een verrassing

1057

01:28:43,418 --> 01:28:50,013

was dat hij gezegd heeft: "Ik ga naar Praag, ik ga trouwen en dan kom ik met mijn nieuwe

1058

01:28:50,013 --> 01:28:54,360

vrouw terug." Ik weet niet hoe die gesprekken zijn gegaan.

1059

01:28:54,360 --> 01:28:54,900

Nee, natuurlijk niet, dat hou

1060

01:28:55,350 --> 01:28:56,270

je weg van een kind

1061

01:28:56,270 --> 01:29:01,827

Dat hou je weg van een kind. Op het moment dat mijn vader

1062

01:29:01,827 --> 01:29:07,190

binnenkwam is zij verdwenen en nooit meer teruggekomen.

1063

01:29:07,190 --> 01:29:12,240

Maar je moet dus verlangd hebben naar de liefde van iemand.

1064

01:29:15,830 --> 01:29:18,090

Poeh. Is dat zo?

1065

01:29:18,090 --> 01:29:19,970

Nee, dat vraag ik je, ik vraag het aan je.

1066

01:29:19,970 --> 01:29:26,370

Of ik dat heb? Nee. Ik geloof niet dat ik

1067

01:29:26,570 --> 01:29:26,900

Toen.

1068

01:29:26,900 --> 01:29:27,050

Dat eh, nee.

1069

01:29:27,050 --> 01:29:27,050

Ik bedoel

1070

01:29:27,050 --> 01:29:27,940

Ik geloof dat ik, dat is nog,

1071

01:29:27,940 --> 01:29:28,360

Iedereen wil wel eens

1072

01:29:28,360 --> 01:29:28,360

een aai over de bol?

1073

01:29:28,360 --> 01:29:34,118

dat is iets wat niemand me ooit gevraagd heeft. Nooit. Bij geen enkele

1074

01:29:34,118 --> 01:29:40,040

gelegenheid. En ik moet je heel eerlijk zeggen Selma, [schraapt keel] ik

1075

01:29:40,040 --> 01:29:45,470

heb er ook nooit bij stilgestaan! Ik heb er nooit bij stilgestaan.

1076

01:29:45,470 --> 01:29:47,340

Dat je geen moederliefde hebt

1077

01:29:47,540 --> 01:29:48,820

gehad?

1078

01:29:48,820 --> 01:29:51,278

Nou ja, dat merk je natuurlijk wel, want, kijk, het probleem met die tweede

1079

01:29:51,278 --> 01:29:53,540

vrouw van mijn vader was natuurlijk dat ik niet met haar kon spreken.

1080

01:29:53,540 --> 01:29:53,540

Ja

1081

01:29:53,540 --> 01:29:58,496

Dat is natuurlijk altijd erg moeilijk als je met iemand niet kan converseren.

1082

01:29:58,496 --> 01:30:02,230

Zij sprak Tsjechisch en ze sprak Duits en Engels en Frans.

1083

01:30:02,490 --> 01:30:09,689

En, nou ja, ik sprak die talen niet, toen nog niet. Maar ik sprak wel heel goed Nederlands en dat verstond

1084

01:30:09,689 --> 01:30:16,482

ze niet. Dus werd er thuis een vreemde taal gesproken. Maar zeker als je tien, elf jaar bent dan kan

1085

01:30:16,482 --> 01:30:23,342

je je natuurlijk in die vreemde talen nauwelijks of niet uitdrukken. Maar ze was nou niet bepaald een

1086

01:30:23,342 --> 01:30:30,134

moedertype, nee. Heeft nooit m'n ontbijt gemaakt en ja, moest altijd zo nodig naar Praag toe, naar

1087

01:30:30,134 --> 01:30:36,858

haar ouders, zolang het nog kon in die periode. Of met mijn vader mee op reis en dan werd ik ergens

1088

01:30:36,858 --> 01:30:43,515

geparkeerd bij een kennis van mijn vader, een administrateur van de middelbare school. Nee, het is

1089

01:30:43,515 --> 01:30:48,270

niet echt een hecht gezin geweest met veel warmte en veel liefde. Nee.

1090

01:30:48,270 --> 01:30:49,020

Niks, niks

1091

01:30:49,020 --> 01:30:55,967

Nee, misschien dat dat wel een van de redenen is geweest dat ik met mijn eerste liefde nog steeds

1092

01:30:55,967 --> 01:31:02,771

getrouwd ben en 22 was dat ik trouwde [schraapt keel] wat zeg ik, 22. maar hoe oud waren we dat

1093

01:31:02,771 --> 01:31:09,647

we naar Israël gingen? Net 21. We zijn in 1960 naar Israël gegaan, in januari 1960. Toen waren

1094

01:31:09,647 --> 01:31:16,452

we alletwee 21; gingen we naar Israël met z'n tweeën in een Kibboets wonen en zijn een jaar

1095

01:31:16,452 --> 01:31:23,399

later, in '61 teruggekomen. We zijn ook getrouwd een paar maanden daarna, een half jaar daarna.

1096

01:31:23,399 --> 01:31:28,699

Ik denk dat dat een van de redenen is. Tijden waren ook anders natuurlijk.

1097

01:31:28,700 --> 01:31:29,230

Natuurlijk

1098

01:31:29,230 --> 01:31:34,570

Ik denk dat je ook een stukje geborgenheid zoekt. En een stukje, ja, misschien zit het er wel in,

1099

01:31:34,570 --> 01:31:39,690

iets op te willen bouwen, een gezin te willen stichten. Ik heb daar nooit zo bij stilgestaan.

1100

01:31:39,690 --> 01:31:42,040

Nee, maar ik bedoel dus,

1101

01:31:42,630 --> 01:31:43,600

mijn vraag

1102

01:31:43,830 --> 01:31:44,940

kwam voort uit het feit dat

1103

01:31:45,850 --> 01:31:47,680

moeders toch een grote rol spelen in

1104

01:31:47,830 --> 01:31:49,580

socialisatie, over liefde,

1105

01:31:49,650 --> 01:31:50,170

over

1106

01:31:50,170 --> 01:31:52,130

manieren, over gedrag

1107

01:31:52,130 --> 01:31:57,274

Ja, maar ik denk dat ik bij Elly de compensatie heb gevonden. Dat denk ik wel. Nou zeg

1108

01:31:57,274 --> 01:32:02,838

ik je er heel eerlijk bij en dat zal je beamen misschien, of niet, je mag ook je mond houden,

1109

01:32:02,838 --> 01:32:07,983

dat verliefdheid en liefde die je elkaar geeft en de omgang zoals je dat doet, veertig

1110

01:32:07,983 --> 01:32:12,530

jaar geleden, vijftig jaar geleden, anders was dan dat-ie vandaag de dag is.

1111

01:32:12,530 --> 01:32:13,520

Natuurlijk [lacht]

1112

01:32:13,520 --> 01:32:22,727

Het is meer een goeie vriendschap [lacht] dan wat anders. Maar zo zeg ik dat dan. Natuurlijk mis je

1113

01:32:22,727 --> 01:32:31,470

dat wel eens op bepaalde punten, maar nee, ik ben daar nooit dagelijks mee bezig geweest. Nee.

1114

01:32:31,470 --> 01:32:31,470

Nee.

1115

01:32:31,470 --> 01:32:35,500

Nee. Nooit zo diepgaand bij stilgestaan.

1116

01:32:36,100 --> 01:32:40,770

Nee, maar goed, we worden allemaal ouder. Dat is allemaal niet zo belangrijk [grinnikt]

1117

01:32:40,770 --> 01:32:44,777

Precies, en ik denk dat je diezelfde liefde nu, tenminste wij hebben dat dan, jij hebt dat

1118

01:32:44,777 --> 01:32:48,740

niet, maar dat je die op een gegeven moment met je kinderen en met je kleinkinderen hebt.

1119

01:32:48,740 --> 01:32:51,080

Een heel vol leven.

1120

01:32:52,200 --> 01:32:57,893

Een vol leven, ja, zeer zeker. Wij hebben, dat moet ik je erbij zeggen, twee heel lieve kinderen,

1121

01:32:57,893 --> 01:33:03,294

uitzonderlijk lief. Niet alleen voor haar ouders maar ook met elkaar hè? Die zijn, toen wij

1122

01:33:03,294 --> 01:33:08,811

in Italië woonden, samen in het huis blijven wonen, ze hebben meteen het huis gerund. Gekookt

1123

01:33:08,811 --> 01:33:14,153

en gewassen en gebraden, weet ik veel wat allemaal meer. En als wij uit Italië thuiskwamen

1124

01:33:14,153 --> 01:33:19,788

in ons eigen huis in Amsterdam-West, zag het er pico bello uit. En ook toen Gaia met haar eerste

1125

01:33:19,788 --> 01:33:25,423

man verkeerde en daar eigenlijk officieel ging wonen, hebben ze nog elke avond met z'n drieën

1126

01:33:25,423 --> 01:33:30,706

gegeten. Ze hebben hun broertje niet in de steek gelaten hoor. Nee. Nog steeds. We gaan en

1127

01:33:30,706 --> 01:33:33,700

spreken elkaar nog steeds een paar keer in de week.

1128

01:33:33,700 --> 01:33:33,700

Prachtig

1129

01:33:33,700 --> 01:33:34,810

Jaha, heel goed.

1130

01:33:34,810 --> 01:33:35,850

Ja

1131

01:33:36,870 --> 01:33:40,609

Goed voorbeeld. Wij worden in onze zeer ruime vriendenkring ook

1132

01:33:40,609 --> 01:33:44,230

vaak als voorbeeld genoemd voor hoe het eigenlijk zou moeten.

1133

01:33:44,230 --> 01:33:46,520

En dan kan je dus zien dat terwijl je dat allemaal gemist hebt

1134

01:33:46,520 --> 01:33:48,500

je toch dit hebt.

1135

01:33:48,990 --> 01:33:52,610

Ja. Ja.

1136

01:33:52,610 --> 01:33:52,800

[lacht]

1137

01:33:52,800 --> 01:33:53,520

Goed. Nou.

1138

01:33:53,520 --> 01:33:54,140

Dank je.

1139

01:33:54,140 --> 01:34:01,772

Alstublieft mevrouw. Ik heb vaak tegen mijn vader gezegd dat ik deze vrouw niet als mijn moeder

1140

01:34:01,772 --> 01:34:09,003

beschouwde. Omdat zij geen warmte uitstraalde. We hebben het over het hele München-proces

1141

01:34:09,003 --> 01:34:16,475

gehad. Zij is niet zo Joods begrijpend, laat ik het maar zo zeggen. We hebben het er al vaker

1142

01:34:16,475 --> 01:34:23,706

over gehad. Zij vond het allemaal maar vreemd: het is nou zo lang geleden en je was nog zo

1143

01:34:23,706 --> 01:34:31,258

klein, je kan je daar eigenlijk niks van herinneren, je hebt het alleen maar van horen zeggen.

1144

01:34:31,258 --> 01:34:38,489

En toen onze dochter Gaia geboren werd, die we Gaia Emmy hebben genoemd, naar mijn moeder,

1145

01:34:38,489 --> 01:34:43,309

heeft ze gevraagd: "Waarom heb je haar niet Louise genoemd?"

1146

01:34:43,340 --> 01:34:43,940

Naar haar?

1147

01:34:43,940 --> 01:34:48,270

Naar, nee, niet naar haar, zij heet Vera, maar naar mijn vader, die Louis heette.

1148

01:34:48,640 --> 01:34:55,099

Nou, heb je een dochter, die kan je makkelijk Louise noemen als tweede naam. Dus toen heb ik d'r

1149

01:34:55,099 --> 01:35:01,493

uitgelegd dat het bij ons gebruikelijk is om het kind te vernoemen naar de grootmoeder die dan in

1150

01:35:01,493 --> 01:35:08,283

dit geval niet meer leeft en onze zoon Arje, heette Arje Louis, naar mijn vader vernoemd, want Emmy's

1151

01:35:08,283 --> 01:35:14,808

ouders leefden toen nog. Dat dat heel gebruikelijk was. Maar daar had ze helemaal geen begrip voor.

1152

01:35:14,808 --> 01:35:21,202

Kijk, als we al een keer in de drie jaar eens een boterham bij haar eten, dan staat er altijd wel

1153

01:35:21,202 --> 01:35:26,409

weer die gelardeerde lever op tafel die we niet eten. Begrijp je wat ik bedoel?

1154

01:35:26,410 --> 01:35:26,410

Heeft ze niet geleerd?

1155

01:35:26,410 --> 01:35:26,640

Nee, dat heeft ze nog steeds niet geleerd.

1156

01:35:26,640 --> 01:35:33,226

Ik heb dat ook diverse keren uitgelegd. Pas geleden, ik denk dat dat december, januari of december

1157

01:35:33,226 --> 01:35:39,744

is geweest, toen waren bij haar en toen hebben we haar verteld dat ik naar München was geweest.

1158

01:35:39,744 --> 01:35:46,262

We hadden niet gezegd dat we gingen, maar misschien ook wel, dat weet ik eigenlijk niet meer. Ze

1159

01:35:46,262 --> 01:35:52,780

had het gehoord van mensen die haar gebeld hadden, want iedereen had mij op televisie gezien met

1160

01:35:52,780 --> 01:35:59,502

die twee programma's van 1 Vandaag en De Wereld Draait Door. Zelf heeft ze eigenlijk geen respons

1161

01:35:59,502 --> 01:36:06,292

teruggegeven, ik weet niet of ze het gezien heeft, ik denk het wel, en anders heeft ze het misschien

1162

01:36:06,292 --> 01:36:13,014

via mij gezien, want dat is integraal herhaald. Zij heeft daar allemaal geen begrip voor. Houdt ons

1163

01:36:13,014 --> 01:36:19,600

ook weg van al haar kennissen en vrienden misschien. We kennen er geen een. Geen een! Behalve die

1164

01:36:19,600 --> 01:36:26,186

twee die ze al kende toen mijn vader nog leefde. Maar al haar nieuwe vrienden en kennissen kennen

1165

01:36:26,186 --> 01:36:32,772

we niet. We weten niet eens hoe ze heten. Dat is heel eigenaardig en die afstand wordt hoe langer

1166

01:36:32,772 --> 01:36:39,629

hoe groter, dat merk ik aan haar en dat merk ik aan mezelf. Ze heeft nu iets gezegd! Mijn vader heeft

1167

01:36:39,629 --> 01:36:46,147

destijds kennelijk gezegd en ik vind dat een hele grote fout maar de tijden waren anders, dat ik

1168

01:36:46,147 --> 01:36:53,005

maar 'mama' tegen haar moest zeggen. Nou dat heb ik me aangeleerd, dat zeg ik nog steeds en zij heeft

1169

01:36:53,005 --> 01:36:56,740

nu gezegd, voor het eerst: "Je mag me ook Vera noemen".

1170

01:36:56,740 --> 01:36:57,780

O, prettig

1171

01:36:57,970 --> 01:37:01,200

Toen dacht ik bij mezelf [grinnikt] daar ben ik wel een beetje laat mee. Ja, prettig.

1172

01:37:01,200 --> 01:37:01,200

Maar wel prettig

1173

01:37:01,200 --> 01:37:08,122

Nou ja, dat doe ik niet, ik zeg wel 'je' en 'jij', Elly zegt 'u' tegen haar, maar goed, dat is

1174

01:37:08,122 --> 01:37:15,634

ze gewend. Elly zegt ook 'u' tegen haar moeder, dus dat is gewoon zo goed. Maar zij houdt dat volkomen

1175

01:37:15,634 --> 01:37:22,703

gescheiden, die relatie. Ze heeft ook nooit tegen haar baas gezegd, en ik heb dat bewijs, dat ik

1176

01:37:22,703 --> 01:37:29,626

bestond. Want ik belde haar nooit op. Ze heeft gewerkt bij Böhringer als directiesecretaresse

1177

01:37:29,626 --> 01:37:36,696

en ik belde nooit naar kantoor, want dat doe je niet. Er was iets en ik moest haar kennelijk wat

1178

01:37:36,696 --> 01:37:43,839

vragen dat haast had, dus ik belde op, niet wetende dat ze die dag niet op kantoor was. Neemt die

1179

01:37:43,839 --> 01:37:51,204

baas zelf op. Ik wist niet wie het was en toen zeg ik: u spreekt met Cortissos, is mevrouw Cortissos

1180

01:37:51,204 --> 01:37:58,421

er? En toen was het stil aan de andere kant van de lijn. En toen vertelde die man dat ze een vrije

1181

01:37:58,421 --> 01:38:05,343

dag had of wat dan ook. En later heeft ze tegen me gezegd: "Ja, dat was een beetje onthutsend,

1182

01:38:05,343 --> 01:38:12,266

want meneer De Keizer wist helemaal niks van jou". Ik zeg: zo zo! En Elly is eens een keer met

1183

01:38:12,266 --> 01:38:19,335

haar naar de bioscoop geweest en toen liep haar baas ook in Tuschinsky. Toen zegt ze: "Kom vlug,

1184

01:38:19,335 --> 01:38:23,460

anders moet ik je aan m'n baas voorstellen". Heel erg.

1185

01:38:25,190 --> 01:38:27,930

Maar ze is wel getrouwd geweest met je vader.

1186

01:38:27,930 --> 01:38:29,550

Ja. Don't ask me why

1187

01:38:29,550 --> 01:38:30,160

spSL[lacht]

1188

01:38:30,160 --> 01:38:35,514

Ik heb geen idee, maar ik weet dat een heel goede vriend van mijn vader wel eens tegen mij gezegd

1189

01:38:35,514 --> 01:38:40,648

heeft dat hij er soms met mijn vader over gepraat had en dat hij het nog steeds niet begreep.

1190

01:38:40,648 --> 01:38:45,230

Maar zij zegt tegen mij: "Je vader hield van me en ik heb altijd van hem gehouden".

1191

01:38:45,230 --> 01:38:46,210

En jij zegt

1192

01:38:46,380 --> 01:38:46,520

Elly,

1193

01:38:46,520 --> 01:38:50,300

hij heeft gedacht een moeder voor je te vinden.

1194

01:38:51,100 --> 01:38:58,889

Dat was natuurlijk de uiteindelijke bedoeling. Nou, dat heeft

1195

01:38:58,889 --> 01:39:05,530

hij zeker niet! Ja, zo zijn die verhalen, zo is dat.